

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษา สภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษาเขต 32 นุริรัมย์ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าตามลำดับ ดังนี้

1. การบริหาร โรงเรียน

- 1.1 ความหมายการบริหารและการบริหาร โรงเรียน
- 1.2 ทฤษฎีการบริหาร
- 1.3 ภารกิจการบริหาร

2. ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.1 กรอบแนวคิดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

- 2.1.1 วิกฤตการณ์ด้านเด็กและเยาวชน
- 2.1.2 เจตนารมณ์และหลักการพื้นฐานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 2.1.3 ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 2.1.4 ความสำคัญและความจำเป็นของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 2.1.5 วัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 2.1.6 ประโยชน์และคุณค่าของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 2.1.7 ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามระบบการดูแล

ช่วยเหลือนักเรียน

2.2 องค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.3 บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.4 การพัฒนาความเข้มแข็งให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 3.1 งานวิจัยในประเทศ
- 3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การบริหารโรงเรียน

การบริหารโรงเรียน คือการหาแนวทางทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จและมีคุณภาพ ซึ่งมีวิธีการอยู่มากมายที่ผู้บริหารจะต้องใช้ความรู้ความสามารถและเลือกวิธีที่เหมาะสมตามศักยภาพของผู้บริหาร ความหมายของการบริหารและการบริหารโรงเรียน มีรายละเอียดดังนี้

ความหมายของการบริหารและการบริหารโรงเรียน

การบริหาร (Administration) เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์ในทุกองค์กรและสังคม เปรียบแล้วเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้องค์กรสามารถดำรงอยู่ได้ โดยที่การบริหารมีจุดประสงค์เพื่อให้องค์กรนั้นทำงานได้ตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน โดยมีผู้ให้ความหมายของคำว่า "การบริหาร" ไว้หลายแนวคิดดังนี้

กาวิดา ธาราศรีสุทธิ (2542 : 6) ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนในองค์กรร่วมกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน นับแต่บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม คุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกันกับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ที่อาศัยควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคล และอาศัยทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่

เสรี บุญทอย (2542 : 8) ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร คือ การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คน ร่วมกันทำกิจกรรม เพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้กระบวนการและทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสม

ธีรรัตน์ กิจจารักษ์ (2542 : 11) ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการในการใช้ศาสตร์และศิลป์ ที่นำเอาทรัพยากรการศึกษามาปฏิบัติประกอบกับกระบวนการบริหาร โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

นิพนธ์ กินวงศ์ (2543 : 33) ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึง การร่วมมือกันปฏิบัติงานของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์เดียวกันและมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยรูปแบบการบริหารมีลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. การบริหารเป็นกิจกรรมของกลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป
2. การบริหารเป็นการที่กลุ่มบุคคลร่วมมือกันทำกิจกรรม
3. การบริหารเป็นการทำกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน
4. การบริหารเป็นการทำกิจกรรมโดยใช้กระบวนการและทรัพยากรที่เหมาะสม

ราไพพร สารโบท (2544 : 9) ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปทำงานร่วมกันอย่างมีกระบวนการเป็นระเบียบ โดยใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีขอบข่ายการบริหารงานบุคคลหลายประการ แต่มีความสำคัญ ได้แก่ การสรรหา การบำรุงรักษา การพัฒนาบุคลากร และการให้บุคลากรพ้นจากงาน

ทัศนีย์ ธรรมสิทธิ์ (2545 : 14-15) ได้ให้ความหมายของการบริหารภาครัฐแนวใหม่ว่าเป็นการบริหารที่มุ่งเน้นในการปรับปรุงทั้งกระบวนการ รูปแบบคุณภาพของการปฏิบัติงานและการให้บริการต่าง ๆ ให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและสังคมได้อย่างแท้จริง ซึ่งหมายความว่า การให้บริการในส่วนต่าง ๆ ของภาครัฐจะต้องมีประสิทธิภาพได้มาตรฐาน สามารถแข่งขันกับการให้บริการของประชาชน ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับรูปแบบและคุณภาพของการบริการที่พึงประสงค์ของประชาชน การมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานของรัฐ และให้ข้อคิดเห็นเพื่อการนำไปปรับปรุงการให้บริการของรัฐ จะต้องเปลี่ยนแนวคิดของการบริหารกำลังคนภาครัฐจะต้องมีไม่มากมีเฉพาะที่จำเป็นจริง ๆ การวางแผนกำลังคนที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด คุณภาพกำลังคนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่ง

วิโรจน์ สารรัตนะ (2546 : 1) ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร เป็นรูปแบบกระบวนการดำเนินการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์กร โดยอาศัยหน้าที่การบริหารที่สำคัญได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดการองค์กร (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling)

จากความหมายของการบริหารที่ได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมายดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการใช้ศาสตร์และศิลป์ของผู้คนตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป เพื่อร่วมมือและพัฒนาการทำงานของบุคคลในองค์กร เพื่อให้เกิดการบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมุ่งเน้นให้หน่วยงานหรือองค์กรนั้น ทำงานอย่างเต็มความสามารถ มีระบบ ระเบียบ และนำมาซึ่งความสำเร็จลุล่วงในการปฏิบัติงาน การยอมรับจากบุคคลทั้งภายในและนอกองค์กร สร้างความสำเร็จให้กับองค์กรอันนำไปสู่การพัฒนาองค์กรที่ยั่งยืนและบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่กำหนดไว้

การบริหารโรงเรียน (School Administration) เป็นกระบวนการและภาระงานของผู้บริหารโรงเรียน ที่จะนำโรงเรียนนั้นก้าวไปสู่ความสำเร็จตามยุทธศาสตร์ที่โรงเรียนได้กำหนดไว้ โดยทั้งนี้ เป็นกระบวนการบริหารโรงเรียนต้องใช้กระบวนการทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารโรงเรียน เพื่อให้โรงเรียนประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและเต็มตามศักยภาพ ให้เป็นไป

ตามเป้าหมายเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในสังคม เพื่อให้บริการทางการศึกษาในการเตรียมเยาวชน ให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีของสังคม ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายของการบริหารโรงเรียนไว้ดังนี้

สมคิด บางโม (2544 : 153) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารโรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนา ประชากรของประเทศสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากว่าโรงเรียนเป็นหน่วยงานที่ใช้ คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์จำนวนมาก เพื่อใช้ในการพัฒนาคน หากการจัดการบริหารงานในโรงเรียนขาด ประสิทธิภาพผลผลิตของโรงเรียน คือ นักเรียนที่สำเร็จออกไป ย่อมมีประสิทธิภาพต่ำซึ่งส่งผลไป ถึงการพัฒนาประเทศย่อมจะล่าช้าไปด้วย

ธวัชชัย เปรมปรีดิ์ (2548 : 87) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลาย ๆ คนร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่เยาวชน และผู้สนใจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านความรู้ ความสามารถ เจตคติ ค่านิยม พฤติกรรมและ คุณธรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติ

จันทราณี สงวนนาม (2548 : 79) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหลัก คือ นักเรียนบรรลุ จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร กล่าวคือมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นคนดีและมีความสุข

ธรร สุนทรายุทธ์ (2551 : 1) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมของบุคลากรใน โรงเรียนซึ่งเกิดจากปัจจัยและกระบวนการของระบบสังคมในโรงเรียนที่มี ผลผลิตของโรงเรียนซึ่งมาจากพฤติกรรมการบริหาร พฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนการดูแล และพัฒนาบุคลากร การเรียนรู้และการสร้างสรรค์ การสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงสังคม มีความเป็น คุณภาพและมาตรฐานของนักเรียน

ภารดี อนันต์นารี (2551 : 1) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารโรงเรียน หมายถึง การดำเนินงานหรือกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มบุคคลร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่ เยาวชนและชุมชน ซึ่งเกิดการพัฒนารทางด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะคิ ค่านิยม พฤติกรรมและคุณค่าต่าง ๆ ตลอดจนปลูกฝังให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติ

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2552 : 15-16) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่ เยาวชนและชุมชน เกิดพัฒนาการทางด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะคิ ค่านิยม พฤติกรรม และ คุณค่าต่าง ๆ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติ

สรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียนหมายถึง กระบวนการที่ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ของ ผู้บริหารและกลุ่มบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้ร่วมกันปฏิบัติ เพื่อให้ให้นักเรียนมีทักษะ ความรู้ มีการพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจและสติปัญญา ทั้งนี้เพื่อพัฒนา

ศักยภาพของโรงเรียนและผลผลิตของโรงเรียน คือ นักเรียนที่สำเร็จออกไปให้เป็นที่ยอมรับจากสังคมและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป

ทฤษฎีการบริหาร

ทฤษฎีการบริหาร มีผู้ให้แนวคิดไว้อย่างหลากหลาย ผู้บริหารเป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการนำแนวคิดทฤษฎีการบริหารมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติและประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้การบริหารมีความราบรื่น โดยสามารถปรับใช้ให้เหมาะสมและเข้ากับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน มีผู้จำแนกทฤษฎีการบริหารไว้ดังนี้

วิสากุล กองทองนอก (2543 : 32) ได้เสนอหน้าที่ของผู้บริหารตาม กุลิก (Gulick) ซึ่งหน้าที่ของผู้บริหาร (Functions of Executives) 7 ประการ ดังนี้

1. P (Planning) หมายถึง การจัดวางโครงการและแผนปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าว่าจะทำอะไร ทำอย่างไร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

2. O (Organizing) หมายถึง การจัดหน่วยงาน กำหนดโครงสร้างของหน่วยงาน การแบ่งส่วนงาน การจัดสายงาน

3. S (Staffing) หมายถึง การจัดตัวบุคคล เป็นการบริหารบุคคล อันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การประเมินผลการทำงาน และการให้พ้นจากงาน

4. D (Directing) หมายถึง การอำนวยความสะดวก การตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุมบังคับบัญชา และการควบคุมการปฏิบัติงาน

5. Co (Coordinating) หมายถึง การประสานงาน การประสานกิจกรรมต่างๆ ของหน่วยงานให้เกิดความร่วมมือ ดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

6. R (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงาน ให้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานว่าก้าวหน้าเพียงใด

7. B (Budgeting) หมายถึง การงบประมาณ การจัดทำงบประมาณบัญชี การใช้จ่ายเงิน การควบคุม การตรวจสอบด้านการเงิน

วิฑูรย์ สิมะโชคดี (2541 : 84) ได้เสนอการบริหารงานคุณภาพแบบ PDCA ของ เอ็ดวาร์ด เดมมิง PDCA ย่อมาจาก Plan-Do-Check-Act แปลว่า วางแผน-ปฏิบัติ-ตรวจสอบ-ดำเนินการต่อ/ปรับปรุง ขั้นตอนการบริหารงานคุณภาพ วัฏจักรเดมมิง (Deming Cycle) 4 ขั้นตอน ดังนี้

P คือ Plan การวางแผน การกำหนดแผน เป็นการออกแบบหรือกำหนดสิ่งที่จะต้องทำ ผลิตต้นแบบ และทดสอบ

D คือ Do ลงมือทำตามแผนที่วางไว้ ผลิตตามแบบ

C คือ Check ตรวจสอบผลลัพธ์กับแผน เป็นการตรวจสอบดูว่าสิ่งที่ผลิตมีคุณภาพ ตรงตามความต้องการหรือข้อกำหนดหรือไม่

A คือ Act ดำเนินการต่อ/ปรับปรุง หากไม่บรรลุแผนให้หาสาเหตุ และวางแผนแก้ไข ใหม่ (เริ่มวงจร PDCA ใหม่) หากบรรลุแผนให้กำหนดเป็นมาตรฐานเพื่อยึดปฏิบัติต่อไป

กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 3-10) ได้กล่าวว่า การบริหารงานเชิงระบบ (Systems Approach) โรงเรียนในฐานะหน่วยงานที่มีเป้าหมายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นคนที่มี คุณภาพมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่สังคมต้องการ ภารกิจดังกล่าวจะบรรลุตามเป้าหมาย หรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร ครู อาจารย์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกคน ที่จะต้อง ร่วมมือกันดำเนินการ โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องวางแผนและปฏิบัติทั้งภายในและ ภายนอกโรงเรียนมากมายหลายประการ ได้แก่

1. การบริหารงานวิชาการ เป็นภาระหน้าที่สำคัญซึ่งเกี่ยวข้องของการเรียนการสอน โดยตรง และเกี่ยวข้องกับงานทุกงานในโรงเรียน เช่น การจัดครูเข้าสอน การจัดแผนการเรียน การจัดการเรียน การพัฒนาสื่อ การพัฒนาหลักสูตร การวัดและประเมินผลการเรียน เป็นต้น

2. การบริหารงานธุรการ เป็นงานบริการและสนับสนุนด้านการเรียนการสอน ให้มี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อบริการฝ่ายงานหรือกลุ่มวิชาต่าง ๆ ในโรงเรียนให้สามารถปฏิบัติงานได้ โดยไม่มีอุปสรรคและมีความคล่องตัว ซึ่งจะส่งผลให้การเรียนการสอนเป็นไปตามเป้าหมายที่ กำหนดไว้ ขอบข่ายของการบริหารงานธุรการ เช่น การวางแผนและการบริหารงานธุรการ การบริหารงานพัสดุ การบริหารงานการเงินและบัญชี ตลอดจนการบริหารงานทะเบียนสถิติ เป็นต้น

3. การบริหารงานบุคคล หมายถึง การใช้คนเพื่อทำงานให้ได้ผลดีที่สุด ในระยะเวลา สั้นที่สุด และสิ้นเปลืองงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์น้อยที่สุด และในขณะเดียวกัน คนที่ทำงานก็ มีความสุข ความพอใจในการทำงานด้วย ขอบข่ายของการบริหารบุคคล คือ การคัดเลือก และสรรหาบุคลากร การบำรุงรักษาบุคลากรและการให้บุคลากรพ้นจากงาน

4. การบริหารงานกิจกรรมนักเรียน เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนโดยตรงนอก เหนือจากการเรียนการสอนปกติ เป็นงานที่มุ่งส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนให้เป็นไป ด้วยดี อันจะส่งผลต่อไปถึงการพัฒนานุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถหรือความถนัด ความสนใจ ของนักเรียน ขอบข่ายของการบริหารงานกิจกรรมนักเรียนที่สำคัญ คือ การรับนักเรียน การจัดกลุ่ม นักเรียน การรักษาวินัย การจัดบริการและสวัสดิการ การจัดกิจกรรมนักเรียน เป็นต้น

5. การบริหารงานอาคารสถานที่ เป็นหน้าที่ที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเอาใจใส่ ดูแลรักษาและตกแต่งซ่อมแซม ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า สร้างเสริมบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่สะอาดสดชื่น ร่มรื่น สวยงาม แก่บุคลากรทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ขอบข่ายของการบริหารงานอาคารสถานที่ที่สำคัญ ได้แก่ การจัดสร้างอาคารสถานที่ การใช้อาคารสถานที่ การบำรุงรักษา การควบคุมดูแลอาคารสถานที่ เป็นต้น

6. การบริหารงานบริการและงานสัมพันธ์กับชุมชน งานบริการเป็นงานหนึ่งที่มีความสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกงานดำเนินการไปตามเป้าหมาย แล้วยังต้องคำนึงถึงหน้าที่ที่จะต้องให้บริการชุมชน ทั้งในด้านการศึกษาและการบริการอื่น ๆ ด้วย อันเป็นการสร้างประโยชน์และความเจริญให้กับชุมชนนั้น ๆ นอกจากนี้ โรงเรียนจะต้องอาศัยทรัพยากรจากชุมชน มาพัฒนาโรงเรียนอีกด้วย โดยกำหนดภาระหน้าที่ของผู้บริหารในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ไว้ดังนี้ วางแผนและกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียนสู่ชุมชน สอนประชาชน บริการชุมชน ตลอดจนการทำหลักฐานต่าง ๆ

ภารกิจการบริหาร

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 33) ได้ดำเนินการกำหนดขอบข่ายการบริหารงานของโรงเรียนไว้ 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ซึ่งสรุปสาระสำคัญในแต่ละงานดังนี้

การบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการ เป็นภาระงานของผู้บริหารและบุคลากรทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพราะเป็นงานที่แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน ได้มีผู้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการ และขอบข่ายภารกิจพอสรุปได้ดังนี้

นราภรณ์ คำหวาน (2544 : 9) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การจัดกิจกรรมทุกชนิดของโรงเรียนที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน งานวัดผลและประเมินผล งานห้องสมุด งานนิเทศภายใน และงานอบรมทางวิชาการ

ธีระ รุญเจริญ (2545 : 125) ได้ให้ความหมาย การบริหารงานวิชาการไว้ว่า หมายถึง การดำเนินงานทุกชนิดที่ส่งเสริมการพัฒนาการเรียนการสอน การสอนตามสถานศึกษา ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับครูหรือกับนักเรียนก็ตาม

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 33-36) ได้มีการกำหนดไว้ว่างานวิชาการเป็นงานหลักหรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา ที่มุ่งเน้นให้มีการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว

รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สถานศึกษาบริหารงานด้านวิชาการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว และสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน สถานศึกษาชุมชนและท้องถิ่น
2. เพื่อให้การบริหารและจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้มาตรฐาน และมีคุณภาพ สอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษา และการประเมินคุณภาพภายในเพื่อการพัฒนาตนเองและการประเมินจากหน่วยงานภาคเอกชน
3. เพื่อให้สถานศึกษาได้มีการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนป้องกันการกีดกันการพัฒนาการเรียนรู้ที่สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. เพื่อให้สถานศึกษาได้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาและบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น ๆ อย่างกว้างขวาง

ขอบข่ายและภารกิจ

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร
6. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
7. การนิเทศการศึกษา
8. การแนะแนวการศึกษา
9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา
10. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการ
11. ประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการให้แก่บุคลากร ครอบครัว องค์กรหน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

ขอบข่ายการดำเนินงาน

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

1.1 ศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 สารระ
แกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหา และความต้องการของ
สังคม ชุมชนและท้องถิ่น

1.2 วิเคราะห์สภาพแวดล้อม ประเมินสถานภาพสถานศึกษาเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์
ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยพยายามบูรณาการเนื้อหาสาระทั้งในกลุ่มสาระ
การเรียนรู้เดียวกัน และระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

1.3 นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและบริหารจัดการหลักสูตรให้
เหมาะสม

1.4 นิเทศการใช้หลักสูตร

1.5 ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตาม

ความเหมาะสม

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

2.1 จัดทำแผนการเรียนรู้ โดยผู้เรียนมีส่วนร่วม

2.2 จัดกระบวนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นตามความเหมาะสมทั้งด้านเวลา สาระ
การเรียนรู้และผู้เรียน

2.3 จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ
จริงจากแหล่งการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้

2.4 การแนะแนวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้

2.5 ให้ผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชนและสังคม เข้ามามีส่วนร่วมในการจัด
การเรียนรู้

2.6 ส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาวิธีจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างหลากหลายและต่อเนื่อง

3. การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน

3.1 กำหนดระเบียบการวัด และประเมินของสถานศึกษา

3.2 จัดทำเอกสาร หลักฐานทางด้านการศึกษาให้เป็นไปตามระเบียบของการวัดและ
ประเมินผลของสถานศึกษา

3.3 วัดผล ประเมินผล เทียบโอนประสบการณ์ เทียบโอนผลการเรียนและอนุมัติ
ผลการเรียนในสถานศึกษา

- 3.4 จัดให้มีการประเมินผลการเรียนทุกช่วงชั้น และจัดให้มีการซ่อมเสริม กรณีที่ผู้เรียนไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน
- 3.5 จัดให้มีการพัฒนาเครื่องมือในการวัด การประเมินผล
- 3.6 มีการเทียบโอนผลการเรียนโดยคณะกรรมการ
- 3.7 จัดระบบสารสนเทศด้านการวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียนเพื่อใช้ในการอ้างอิง ตรวจสอบและใช้ประโยชน์ในพัฒนาการเรียนการสอน
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 4.1 ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยการบริหารการจัดการแลพัฒนาคุณภาพงานวิชาการในภาพรวมของสถานศึกษา
- 4.2 ส่งเสริมให้ครูศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้
- 4.3 ให้แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ประสานความร่วมมือในการศึกษา วิเคราะห์วิจัย ตลอดจนแพร่ผลงานการวิจัย
- 4.4 พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และงานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัว องค์กรหน่วยงานและสถาบันอื่น ๆ
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร
- 5.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูผลิต พัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อการศึกษา
- 5.2 จัดหาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเพื่อให้กับผู้สอนและผู้เรียนอย่างเพียงพอและหลากหลาย
6. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
- 6.1 จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้พอเพียงและสอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้
- 6.2 ส่งเสริมให้ครูและผู้เรียนได้ใช้แหล่งเรียนรู้ ทั้งในและนอกสถานศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียน
7. การนิเทศการศึกษา
- 7.1 จัดระบบการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนในสถานศึกษา
- 7.2 นิเทศงานวิชาการและการเรียนรู้ในรูปแบบหลากหลายและเหมาะสมกับสถานศึกษา
- 7.3 ประเมินผลการจัดระบบ และกระบวนการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา

7.4 ติดตามประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนของสถานศึกษา

8. การแนะแนวการศึกษา

8.1 จัดระบบการแนะแนวทางวิชาการ และวิชาชีพในสถานศึกษา

8.2 จัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือแก่นักเรียนและกระบวนการเรียนการสอน
ดำเนินการแนะแนวสถานศึกษา

8.3 ติดตามและประเมินผลการจัดการระบบและกระบวนการแนะแนวการศึกษา
นอกสถานศึกษา

8.4 ประสานความร่วมมือและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ ประสบการณ์
การแนะแนวศึกษากับสถานศึกษา หรือเครือข่ายการแนะแนวภายในเขตพื้นที่
การศึกษา

9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

9.1 จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ระดับสถานศึกษา

9.2 สนับสนุน ส่งเสริมให้มีระบบการประกันคุณภาพในระดับหน่วยงานใน
สถานศึกษา

9.3 กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล และรายงานผลการประกันคุณภาพ
การศึกษาระดับสถานศึกษา

9.4 ปรับปรุงและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาระดับสถานศึกษา

10. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน

10.1 ดำเนินการส่งเสริมความรู้และประสบการณ์ให้กับชุมชน โดยร่วมมือกับบุคคล
ชุมชน องค์กร หน่วยงานหรือสถาบันสังคมอื่น

10.2 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนสามารถเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง
ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ โดยการร่วมมือกับบุคคล
ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่น

10.3 สนับสนุนและช่วยเหลือให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ระหว่าง
ชุมชน โดยร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่น

11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานอื่น ๆ

11.1 ประสานความร่วมมือช่วยเหลือในการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษาของ
รัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

11.2 สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ

12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการให้แก่บุคลากร ครอบครัวยุติธรรม องค์กรหน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

12.1 สํารวจและศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษา รวมทั้งความต้องการในการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัวยุติธรรม องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

12.2 ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาวิชาการและพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัวยุติธรรม องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

12.3 จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอที่จะสรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการวัดผล ประเมินผล การเทียบโอนผลการเรียน การทำวิจัย การจัดทำสื่อและนวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร แหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนวการศึกษา ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน การประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่น การส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคลากร ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป็นประโยชน์แก่โรงเรียนและผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพและมีประสิทธิภาพ

การบริหารงานงบประมาณ

ได้มีผู้ให้ความหมายและขอบข่ายภารกิจพอสรุปได้ดังนี้

สมเดช สีแสง (2544 : 607) กล่าวว่า การบริหารงานงบประมาณ หมายถึง การกำหนดแนวทาง หรือแผนการดำเนินงานอันเนื่องเกี่ยวกับการเงิน สำหรับผู้ปฏิบัติในการดำเนินงานนั้น ๆ โดยให้เสียค่าใช้จ่ายให้น้อยที่สุด และสามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพตลอดจนสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานดังกล่าว นอกจากนี้ งบประมาณยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมดูแลการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพได้อีกด้วย

สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (2547 : 165) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานงบประมาณไว้ว่า หมายถึงระบบการเงินของสถานศึกษา จะต้องดำเนินการตามระบบงบประมาณที่เน้นผลงานและการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ดังนั้น การปฏิบัติงานจึงแตกต่างไปจากเดิม

ค่อนข้างมากนับตั้งแต่ระบบบัญชีจนถึงการดำเนินงานเกี่ยวกับการรับจ่ายหรือก่อหนี้ผูกพัน ตลอดจนถึงการรายงานและการตรวจสอบ เพื่อความมีประสิทธิภาพโปร่งใส

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 39-50) กำหนดว่า การบริหารงานงบประมาณของ สถานศึกษามุ่งเน้นความเป็นอิสระ ในการบริหารจัดการมีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ และเน้นบริหารงบประมาณมุ่งเน้นผลงาน ให้มีการจัดหา ผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้นต่อผู้เรียน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สถานศึกษาบริหารงานงบประมาณมีความเป็นอิสระ คล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้
2. เพื่อให้ได้ผลผลิต ผลลัพธ์เป็นไปตามข้อตกลงการให้บริการ
3. เพื่อให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการทรัพยากรที่ได้อย่างพอเพียงและมี ประสิทธิภาพ

ขอบข่ายและภารกิจ

1. การจัดทำและเสนอของบประมาณ
  - 1.1 การวิเคราะห์และพัฒนานโยบายทางการศึกษา
  - 1.2 การจัดทำแผนกลยุทธ์และนโยบายทางการศึกษา
  - 1.3 การวิเคราะห์ความเหมาะสมการเสนอของบประมาณ
2. การจัดสรรงบประมาณ
  - 2.1 การจัดสรรงบประมาณในสถานศึกษา
  - 2.2 การเบิกจ่ายและการอนุมัติงบประมาณ
  - 2.3 การโอนเงินงบประมาณ
3. การตรวจสอบติดตามประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินการ
  - 3.1 การตรวจสอบติดตามการใช้เงินและผลการดำเนินงาน
  - 3.2 การประเมินผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน
4. การระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา
  - 4.1 การจัดการทรัพยากร
  - 4.2 การระดมทรัพยากร
  - 4.3 การจัดหารายได้และผลประโยชน์
  - 4.4 กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา
  - 4.5 กองทุนสวัสดิการเพื่อการศึกษา

5. การบริหารเงิน

- 5.1 การเบิกเงินจากคลัง
- 5.2 การรับเงิน
- 5.3 การเก็บรักษา
- 5.4 การจ่ายเงิน
- 5.5 การนำส่งเงิน
- 5.6 การกั้นเงินไว้เบิกเหลือมปี

6. การบริหารบัญชี

- 6.1 การจัดทำบัญชีการเงิน
- 6.2 การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน
- 6.3 การจัดทำและการจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียนและรายงาน

7. การบริหารพัสดุและสินทรัพย์

- 7.1 การจัดทำระบบฐานข้อมูลสินทรัพย์ของสถานศึกษา
- 7.2 การจัดหาพัสดุ
- 7.3 การกำหนดรูปแบบรายการ หรือคุณลักษณะเฉพาะและจัดซื้อจัดจ้าง

จากข้อความที่นักวิชาการได้กล่าวไว้ สรุปได้ว่า การบริหารงานงบประมาณ หมายถึง การดำเนินการทางการเงิน ทั้งในส่วนของเงินงบประมาณและเงินนอกงบประมาณ ประกอบด้วย การจัดทำและเสนอของบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินและผลดำเนินงาน การระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา การบริหารการเงิน การบริหารการบัญชี การบริหารพัสดุและสินทรัพย์ โดยต้องอาศัย ความคล่องตัวโปร่งใส ตรวจสอบได้ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้และก่อให้เกิด ประโยชน์ทางการศึกษาและทางราชการมากที่สุด

การบริหารงานบุคคล

ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์ (2540 : 140) ได้ให้ความหมายของงานบริหารบุคคลว่า หมายถึง ศิลปะในการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงาน โดยให้ได้บุคคลที่เหมาะสม พัฒนาคณะบุคคลให้มีคุณภาพและใช้บุคคลนั้น ๆ ปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิผลอย่างมีประสิทธิภาพอย่างผู้มีคุณค่า เพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิตหรือบริการ ทั้งปริมาณและคุณภาพของงานอย่างสูงสุด

มานพ วงศ์สะอาด (2547 : 34) ได้ให้ความหมายของการบริหารบุคคลไว้ว่า หมายถึง กระบวนการดำเนินงานที่ผู้บริหารใช้ทั้งศาสตร์ทั้งศิลป์ ในการพิจารณาคณะบุคคลเพื่อสรรหา บรรจุ แต่งตั้ง ให้บุคลากรที่มีความสามารถ มีความเหมาะสมเข้ามาทำงานในหน่วยงาน และขณะ

ปฏิบัติงานก็ได้มีการดำเนินการในการจัดทำประวัติการพัฒนาและการบำรุงรักษาบุคคล เพื่อให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานได้เต็มความสามารถ มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน รวมทั้งการให้ผู้ที่พ้นจากงาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 51-63) กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล ในสถานศึกษาเป็นภารกิจที่สำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัวอิสระ ภายใต้กฎระเบียบเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา มีความรู้ ความสามารถ มีขวัญกำลังใจ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคง และก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้การดำเนินงานด้านการบริหารงานบุคคลถูกต้อง รวดเร็วเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล
2. เพื่อส่งเสริมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถและมีจิตสำนึกในการปฏิบัติภารกิจที่รับผิดชอบให้เกิดผลสำเร็จตามหลักการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์
3. เพื่อส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพ โดยยึดมั่นในระเบียบวินัย จรรยาบรรณ อย่างมีมาตรฐานแห่งวิชาชีพ
4. เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงาน ได้ตามมาตรฐานวิชาชีพได้รับการยกย่องการเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคง และก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ

ขอบข่ายและภารกิจ

1. การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง
2. การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง
3. การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ
4. วินัยและการรักษาวินัย
5. การออกจากราชการ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง การใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินการเกี่ยวกับบุคลากรในโรงเรียน เพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิภาพ และบรรลุตามวัตถุประสงค์อันได้แก่ การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง การสรรหาและการบรรจุตำแหน่งแต่งตั้ง การเสริมสร้างในการปฏิบัติราชการ วินัยและการรักษาวินัย การออกจากราชการ ทั้งนี้ก็ยังมีคำนึงถึงศักยภาพในการทำงานของแต่ละบุคคลเพื่อให้เกิดประโยชน์กับทางราชการให้มากที่สุด

ขอบข่ายการดำเนินงาน

1. การวางแผนอัตรากำลัง
  - 1.1 ประเมินความต้องการอัตรากำลัง
  - 1.2 จัดทำแผนอัตรากำลังของสถานศึกษา
  - 1.3 เสนอแผนอัตรากำลังของสถานศึกษาโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษาไปยังเขตพื้นที่การศึกษา
2. กำหนดตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
  - 2.1 สำรวจและรวบรวมข้อมูลปรับปรุงกำหนดตำแหน่งวิทยฐานะให้สูงขึ้นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา
  - 2.2 ขอกำหนดขอบเขตและวิทยฐานะเพื่อเพิ่มและขออนุมัติโอนตำแหน่งและอัตราเงินเดือน
  - 2.3 เสนอขอการเปลี่ยนแปลงการกำหนดตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษาต่อเขตพื้นที่การศึกษา
  - 2.4 ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่และตามที่ได้รับมอบหมาย
3. การเกลี่ยอัตรากำลังของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
  - 3.1 รวบรวมและรายงานข้อมูลของข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษาต่อเขตพื้นที่การศึกษา
4. การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง
  - 4.1 เสนอความต้องการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาต่อเขตพื้นที่การศึกษา
  - 4.2 ดำเนินการสรรหาเพื่อบรรจุแต่งตั้งบุคลากรเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ในกรณีที่ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาเห็นชอบหรือมอบหมาย

4.3 ดำเนินการสรรหาและจัดจ้างบุคคล เพื่อปฏิบัติงานในตำแหน่งอัตรากำลังประจำ หรืออัตรากำลังชั่วคราว ตามความต้องการและจำเป็นของสถานศึกษา ทั้งนี้ให้เป็นไปตามข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง

4.4 แข็งการะงาน มาตรฐานคุณภาพงาน มาตรฐานวิชาชีพ จรรยาบรรณวิชาชีพ และเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาทราบเป็นลายลักษณ์อักษร

4.5 ดำเนินการทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการสำหรับบุคลากรทางการศึกษา หรือเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้ม สำหรับผู้ได้รับการบรรจุเข้ารับราชการในตำแหน่ง

4.6 ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานตามเงื่อนไขที่ได้แจ้งให้ทราบตามข้อ 1 (อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง)

4.7 รายงานผลการทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือการเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้มแล้วแต่กรณีต่อเขตพื้นที่การศึกษา

4.8 ดำเนินการแต่งตั้ง หรือสั่งให้พ้นสภาพการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดเมื่อได้รับอนุมัติจาก อ.ก.ค.ศ. ในเขตพื้นที่การศึกษา

5. การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

5.1 การย้ายผู้บริหารของหน่วยงานการบริหารสถานศึกษาเสนอความประสงค์และเหตุผลความจำเป็นในการขอย้ายต่อเขตพื้นที่การศึกษา

5.2 การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

5.2.1 รวบรวมรายชื่อและข้อมูลข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ประสงค์จะขอย้ายและให้ความเห็นชอบไปยังสถานศึกษาที่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาจะขอย้ายไปปฏิบัติงาน

5.2.2 พิจารณาให้ความเห็นชอบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ประสงค์จะขอย้ายมาปฏิบัติงานในสถานศึกษา

5.2.3 สั่งย้ายและสั่งบรรจุแต่งตั้งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาแล้วแต่กรณี ตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด

5.3 การย้ายผู้บริหารของหน่วยงานผู้บริหารสถานศึกษาเสนอความประสงค์และเหตุผลความจำเป็นในการขอย้ายต่อเขตพื้นที่การศึกษาด้านสังกัดและเขตพื้นที่การศึกษาที่ประสงค์จะขอย้ายไปปฏิบัติงาน

5.4 การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

5.4.1 รวบรวมรายชื่อและข้อมูลข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ประสงค์จะขอย้ายเสนอไปยังสถานศึกษาที่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาประสงค์จะขอย้ายไปปฏิบัติงาน

5.4.2 พิจารณาให้ความเห็นชอบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ประสงค์ขอย้ายมาปฏิบัติงานในสถานศึกษา

5.4.2.1 ในกรณีให้ความเห็นชอบรับย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เสนอเรื่องไปยังเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อขออนุมัติ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา

5.4.2.2 ในกรณีให้ความเห็นว่าไม่สมควรรับย้าย ให้แจ้งเรื่องไปยังผู้บริหารสถานศึกษาด้านสังกัดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ประสงค์จะขอย้ายทราบ

5.4.3 ส่งย้ายและสั่งบรรจุแต่งตั้งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาแล้วแต่กรณีตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด

6. การเปลี่ยนแปลงสถานภาพวิชาชีพ

6.1 ตรวจสอบคำขอเปลี่ยนแปลงสถานภาพของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีความประสงค์จะขอเปลี่ยนแปลงตำแหน่งหน้าที่ และเสนอเขตพื้นที่การศึกษา

6.2 เสนอแนะให้ความเห็นชอบในกรณีที่มิใช่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาขอเปลี่ยนแปลงตำแหน่งมาดำรงตำแหน่งในสถานศึกษานั้น ๆ

6.3 ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด

7. เงินเดือน และค่าตอบแทน

7.1 อัตราเงินเดือนและค่าตอบแทนให้เป็นไปตามบัญชีและอัตราเงินเดือนและเป็นไปตามระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

7.2 การได้รับเงินเดือนและค่าตอบแทนให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนด

8. การเลื่อนขั้นเงินเดือน

8.1 การเลื่อนขั้นเงินเดือนปกติ

8.1.1 แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือนตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในฐานะผู้บังคับบัญชา

8.1.2 รวบรวมข้อมูลพร้อมความเห็นของผู้มีอำนาจในการประเมินและให้ความเห็นในการเลื่อนขั้นเงินเดือนของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเสนอคณะกรรมการตามข้อ

8.1.3 แจ้งคำสั่งไม่เลื่อนขั้นเงินเดือนให้แก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในฐานะผู้บังคับบัญชาทราบ พร้อมเหตุผลที่ไม่เลื่อนขั้นเงินเดือน

8.1.4 สั่งเลื่อนขั้นเงินเดือนให้แก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในฐานะผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้ง

8.2 การเลื่อนขั้นในกรณีพิเศษ กรณีถึงแก่ความตายอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการ

8.2.1 เสนอเรื่องทั้งข้อยุติและรายละเอียด ไปยังเขตพื้นที่การศึกษา

8.2.2 ดำเนินการสร้างสวัสดิการให้แก่ครอบครัวผู้ถึงแก่กรรมอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนดตามความเหมาะสม

9. การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

9.1 วิเคราะห์ความจำเป็นในการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา

9.2 จัดทำแผนพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา

9.3 ดำเนินการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามแผนที่กำหนด

9.4 สร้างและพัฒนาความร่วมมือกับเครือข่ายในการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

10. การลาศึกษาต่อ

10.1 อนุญาตหรือเสนอขออนุญาตการลาศึกษาต่อตามนโยบาย หลักเกณฑ์และวิธีการของเขตพื้นที่การศึกษา และตามที่กฎหมายกำหนด

10.2 เสนอเรื่องการอนุญาตให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาลาศึกษาต่อให้เขตพื้นที่การศึกษาทราบ

11. การประเมินผลการปฏิบัติงาน

11.1 กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานและดัชนีชี้วัดผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ ก.ค.ศ. กำหนด

11.2 ดำเนินการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนด

- 11.3 นำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ในการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา
- 11.4 รายงานผลการประเมินผลการปฏิบัติงานในส่วนที่เขตพื้นที่การศึกษาร้องขอให้ทราบ

12. การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ

12.1 ส่งเสริมพัฒนาตนเองของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปสู่การพัฒนามาตรฐานวิชาชีพครูและคุณภาพการศึกษา

12.2 สร้างขวัญและกำลังใจข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยการยกย่องและเชิดชูเกียรติ ผู้มีผลงานดีเด่นและมีคุณงามความดีตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนด

12.3 ดำเนินการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามความเหมาะสม

13. มาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ

13.1 ดำเนินการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ประพฤติปฏิบัติ ตามกฎระเบียบ วินัย มาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพครู และบุคลากรทางการศึกษา

13.2 ควบคุม ดูแล และส่งเสริมข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบ วินัย มาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพครู และบุคลากรทางการศึกษา

14. การส่งเสริมวินัยสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

14.1 เสริมสร้างและพัฒนาให้ผู้ได้บังคับบัญชามีวินัย

14.2 ปกป้องกันไม่ให้ผู้ได้บังคับบัญชากระทำผิดวินัย

15. การดำเนินการทางวินัยข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

15.1 การดำเนินการทางวินัยแก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่กระทำผิดวินัยไม่ร้ายแรง

15.1.1 กรณีมีข้อมูล ให้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยการกระทำผิดวินัยไม่ร้ายแรงในฐานะผู้บังคับบัญชา

15.1.2 พิจารณาลงโทษทางวินัย หากปรากฏผลการสอบสวนว่าผู้ได้บังคับบัญชากระทำผิดวินัยไม่ร้ายแรงตามอำนาจหน้าที่กฎหมายกำหนด

15.1.3 รายงานผลการพิจารณาลงโทษทางวินัยไปเขตพื้นที่การศึกษา

15.2 การดำเนินการทางวินัยแก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้กระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง

15.2.1 แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยการกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงในฐานะผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้งหรือย้ายงานต่อผู้มีอำนาจ และแต่กรณี

15.2.2 ประสานกับหน่วยงานการศึกษาอื่นและกรรมการสอบสวน กรณีมีการกระทำผิดวินัยร่วมกัน

15.2.3 พิจารณาระดับโทษและสั่งลงโทษกรณีไม่ร้ายแรง แล้วรายงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือเสนอระดับโทษไปยังเขตพื้นที่การศึกษากรณีเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรงเพื่อเสนอ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาเพื่อพิจารณา

16. การสั่งพักราชการ การสั่งให้ออกจากราชการ ไว้ก่อนแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน ตั้งให้ผู้ได้บังคับบัญชาผู้กระทำผิดวินัยพักราชการ หรือสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน ในฐานะผู้มีอำนาจหน้าที่ตามหลักเกณฑ์และวิธีการกฎหมายกำหนด

17. การลงโทษทางวินัยและการรายงานการดำเนินการทางวินัยดำเนินการลงโทษทางวินัยและรายงานการดำเนินการทางวินัยตามที่กฎหมายกำหนด

18. การอุทธรณ์

18.1 รับเรื่องอุทธรณ์ รับคำสั่งลงโทษทางวินัยของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาแล้วเสนอไปยังผู้มีอำนาจพิจารณาดำเนินการต่อไปในกรณีที่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเสนอเรื่องอุทธรณ์ผ่านหัวหน้าสถานศึกษา

18.2 เสนอความเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาในการพิจารณาอุทธรณ์ของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ยื่นอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการสถานศึกษาต่อ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา หรือผู้มีอำนาจตามที่กฎหมายกำหนด

19. การร้องทุกข์ รับเรื่องร้องทุกข์ของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาแล้วเสนอไปยังผู้มีอำนาจพิจารณาต่อไป ในกรณีที่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเสนอเรื่องร้องทุกข์ผ่าน

20. การลาออกจากราชการ

20.1 การลาออกจากราชการ

20.1.1 รับเรื่องการลาออกจากราชการของครู และบุคลากรทางการศึกษาในฐานะผู้บังคับบัญชา แล้วเสนอไปยังผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้งพิจารณา

20.1.2 อนุญาตการลาออกจากราชการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในฐานะผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้งตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนด

20.1.3 ยับยั้งการอนุญาตให้ลาออกจากราชการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในฐานะผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้ง หากเห็นว่าจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่ทางราชการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนด

20.2 สั่งให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาออกจากราชการเพื่อรับบำเหน็จบำนาญ เพราะเหตุทดแทนในฐานะผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้งตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนด

21. การขอรับอนุญาตและการขอต่อใบอนุญาตประกอบวิชาชีพดำเนินการขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ และการขอต่อใบอนุญาตประกอบวิชาชีพของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา เพื่อเสนอไปยังเขตพื้นที่การศึกษาให้ดำเนินการต่อไป

22. งานทะเบียนและประวัติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

22.1 จัดทำข้อมูลทะเบียนประวัติข้าราชการครู บุคลากรทางการศึกษาและลูกจ้าง

22.2 ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเกษียณอายุราชการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และลูกจ้างในสถานศึกษา

23. งานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

23.1 ดำเนินการในการขอเครื่องราชอิสริยาภรณ์ สำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และลูกจ้างในสังกัด เพื่อเสนอคำขอต่อเขตพื้นที่การศึกษา

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง การใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ ในการดำเนินการเกี่ยวกับบุคลากรในโรงเรียน เพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิภาพ และบรรลุตามวัตถุประสงค์อันได้แก่ การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง การสรรหาและการบรรจุตำแหน่งแต่งตั้ง การเสริมสร้างในการปฏิบัติราชการ วินัยและการรักษาวินัย การออกจากราชการ ทั้งนี้ก็ยังคงคำนึงถึงศักยภาพในการทำงานของแต่ละบุคคลเพื่อให้เกิดประโยชน์กับทางราชการให้มากที่สุด

การบริหารงานทั่วไป

การบริหารงานทั่วไปเป็นอีกหนึ่งภาระงานของโรงเรียน ได้มีผู้ให้ความหมายและขอบข่ายภาระงานของการบริหารงานทั่วไป พอสรุปได้ดังนี้

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 57) ได้ให้ความหมายของการบริหารทั่วไปว่า เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยประสาน ส่งเสริม สนับสนุนให้การบริหารงานอื่น ๆ บรรลุมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสาน ส่งเสริม สนับสนุนและอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการให้บริการทางการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งการศึกษาในระบบ

การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัยตามบทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา ตลอดจนการจัดและให้บริการทางการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและ สถาบันสังคมอื่น

ธีระ รุญเจริญ (2546 : 89) การบริหารงานทั่วไปควรยึดหลักให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระในการบริหาร และจัดการศึกษาด้วยตนเองให้มากที่สุด โดยเขตพื้นที่ศึกษากำกับ ดูแล ส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานในเชิงนโยบาย ให้สถานศึกษาเป็นไปตามนโยบายและ มาตรฐานการศึกษาของชาติ หลักการบริหารงานเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก เน้นความ โปร่งใส ความรับผิดชอบ ตรวจสอบได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน องค์กรที่ เกี่ยวข้อง มุ่งพัฒนาให้เป็นองค์กรสมัยใหม่ โดยนำนวัตกรรมเทคโนโลยีมาใช้อย่างเหมาะสม สามารถเชื่อมโยงเครือข่ายการติดต่อสื่อสารได้อย่างรวดเร็ว

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 64-73) การบริหารงานทั่วไป เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับ การจัดระบบบริหารองค์กร ให้บริการบริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพและ เป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวก อย่างเหมาะสม ส่งเสริมในการบริหารและจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามหลัก การบริหารที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก โดยทั้งนี้เพื่อเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ ตรวจสอบได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้บริการ สนับสนุน ส่งเสริม ประสานงานและอำนวยความสะดวกให้การปฏิบัติงาน ของสถานศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
2. เพื่อประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและผลงานของสถานศึกษาต่อสาธารณชน ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เจตคติที่ดี เลื่อมใส ศรัทธาและให้การสนับสนุนการจัด การศึกษา

ขอบข่ายภารกิจ

1. การดำเนินงานธุรการ
2. งานเลขานุการคณะกรรมการศึกษาสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
4. การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
5. การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร
6. งานเทคโนโลยีสารสนเทศ

7. การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไป
8. การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
9. การจัดทำสำมะโนผู้เรียน
10. การรับนักเรียน
11. การส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตาม

อัยาศัย

12. การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
13. การส่งเสริมกิจกรรมนักเรียน
14. การประชาสัมพันธ์
15. การส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร
หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่น
16. งานประสานราชการกับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น
17. การจัดระบบควบคุมภายในหน่วยงาน
18. งานบริการสาธารณะ
19. งานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การบริหารงานทั่วไป หมายถึง กระบวนการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กร ให้บริหารงานอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งหวังให้การบริหารงานนั้น บรรลุตามมาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งมีภารกิจในการบริหารงานทั่วไปหลากหลาย ได้แก่ การดำเนินงานธุรการ การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การประชาสัมพันธ์ การบริหารงานสาธารณะและงานที่ได้ระบุไว้ในการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ และการบริหารงานบุคคล

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กรอบแนวคิดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กรมสุขภาพจิตและกรมสามัญศึกษา ตระหนักถึงความสำคัญที่จะต้องมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้มีกระบวนการทำงานเป็นระบบ มีความชัดเจน มีการประสานความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน รวมทั้งมีวิธีการ กิจกรรมและเครื่องมือต่างๆ ที่มีคุณภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ โดยมีแนวคิดหลักในการดำเนินการ ดังนี้

วิกฤตการณ์ด้านเด็กและเยาวชน

วิกฤตการณ์ด้านเด็กและเยาวชนในปัจจุบันไว้มีลักษณะดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2552 : 5-7)

เด็กและเยาวชนในปัจจุบันจำนวนไม่น้อย ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาและสภาพแวดล้อมที่ไม่สร้างสรรค์ในสังคม ทำให้มีพฤติกรรมแตกต่างไปจากเด็กและเยาวชนในอดีต แม้ว่าผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และคนทำงานด้านเด็กจะใช้ความรักความปรารถนาดีอย่างมากมายเพียงใดก็ตามก็ไม่อาจพิทักษ์ปกป้อง และคุ้มครองเด็กและเยาวชนให้ปลอดภัย หรือมีพฤติกรรมตามที่สังคมคาดหวังได้ จากประมวลสถิติข้อมูลสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนของหน่วยงานต่างๆ พบว่าเด็กและเยาวชนทั้งที่เป็นนักเรียนในระดับต่าง ๆ และระดับอื่น ๆ ส่วนหนึ่งมักมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ดังนี้

1. ตกเป็นทาสของเกมคอมพิวเตอร์จนถึงขั้นหมกมุ่น และเรียนรู้พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมจากเกม จนไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม ที่ก่อให้เกิดความสูญเสียแก่ตนเองและสังคม
2. นิยมประลองความเร็วโดยการแข่งขันมอเตอร์ไซด์ มีพฤติกรรมการใช้รถยนต์ที่ผิดกฎหมาย เป็นนักซิ่งวัยใส และเป็นสก็๊อ (สาวน้อยซ้อนท้ายหนุ่มมอเตอร์ไซด์ซิ่ง)
3. ใช้ความรุนแรงในการตัดสินปัญหาและข้อขัดแย้ง ทะเลาะวิวาทจับกลุ่มรวมตัวกันสร้างความปั่นป่วนในชุมชนไปจนถึงการยกพวกตีกัน
4. มีเพศสัมพันธ์เร็วขึ้น เป็นพ่อแม่ตั้งแต่อายุน้อย มีเพศสัมพันธ์โดยไม่ป้องกันตนเอง ขาดความรับผิดชอบ
5. เข้าถึงสารเสพติดได้ง่าย เริ่มจากการใช้บุหรี่ เหล้า ยาไอซ์ ยาเสพติด และสารอันตรายที่แพร่ระบาดในกลุ่มเด็กและเยาวชน
6. ขาดหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจไม่เห็นความสำคัญของหลักศาสนา ค่านิยมความเป็นไทย ความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวค่อนข้างเปราะบาง ติดเพื่อน ติดสื่อ และให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าความมีคุณธรรมน้ำใจ

นอกจากนี้เด็กและเยาวชนยังมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสังคม อาทิ ดัดการพนัน นิยมเสี่ยงโชค การมั่วสุมในหอพัก ไม่ชอบไปโรงเรียน หนีเรียน ทำร้ายร่างกาย หมกมุ่นกับสื่อที่ไม่สร้างสรรค์ นิยมบริโภคอาหารกรุบกรอบ อาหารที่ไม่ผลดีต่อสุขภาพ เกรียค ซิมเคร้า มองโลกในแง่ร้าย ไม่สนใจต่อปัญหาสังคม อย่างไรก็ตามสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เป็นผลมาจากปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ดังนี้

1. ป้องกันภัยจากสภาพครอบครัว

ครอบครัวเป็นสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กและเยาวชน พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กและเยาวชน เป็นผลมาจากการเลี้ยงดูด้วยวิธีการที่ไม่เหมาะสม ส่งเสริมให้แสดงออกในทางที่ไม่ถูกต้อง ปล่อยให้พลละเลยเรียนรู้การใช้ความรุนแรงจากสมาชิกในครอบครัว ครอบครัวแตกแยก ผู้ปกครองบีบบังคับ กดดัน และคาดหวังในตัวเด็กเกินกว่าความเป็นจริง ไม่มีบรรยากาศที่สร้างความรัก ความอบอุ่น ความสมัครสมาน สามัคคี เติบโตในท่ามกลางความสับสน ไม่มีความหวัง ขาดการอบรมบ่มนิสัย และไม่มีจุดหมายปลายทางในชีวิต

2. ป้องกันภัยจากโรงเรียน

โรงเรียนเป็นบ้านหลังที่สองของเด็ก เป็นบ่อเกิดของคุณงามความดี โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพ ความรู้ ความสามารถของเด็กและเยาวชนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของสังคม แต่โรงเรียนจำนวนมากไม่น้อยที่ยังขาดความพร้อมที่จะทำให้เด็กและเยาวชนเป็นคนที่มีสมรรถนะตามความมุ่งหวังของสังคม จากการติดตามพบว่า โรงเรียนขาดการดูแล เอาใจใส่นักเรียนอย่างจริงจัง ขาดการจัดการที่เหมาะสมต่อการพิทักษ์ ปกป้อง คุ้มครอง และให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้อย่างทั่วถึง ถูกต้องและเป็นธรรม จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ความสำคัญกับกฎระเบียบมากกว่าชีวิตจิตใจของนักเรียน พัฒนาผู้เรียนโดยไม่คำนึงถึงองค์รวมตลอดถึงการจัดการแก้ปัญหาของนักเรียน โดยขาดการมีส่วนร่วม และยังเลือกใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาพฤติกรรมนักเรียน

3. ป้องกันภัยจากชุมชนและสังคม

ความล้มเหลวในชีวิตของเด็กและเยาวชน เป็นความสูญเสียทางเศรษฐกิจ และต้นทุนทางความรู้สึกรู้สึกของผู้ปกครองอย่างประเมินค่าไม่ได้ สังคมไทยยังละเลยต่อการจัดระเบียบแบบแผนในชุมชน ชุมชนอ่อนแอ ขาดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในสังคมต่างคน ต่างอยู่ เอาหูไปนาเอาตาไปไร่ ปล่อยให้มีการแสวงหาประโยชน์จากเด็กและเยาวชน มองเด็กและเยาวชนที่ประสบปัญหาด้วยทัศนคติที่ที่ตอกย้ำซ้ำเติม

4. ป้องกันภัยจากเพื่อน

เพื่อนเป็นปัจจัยที่สำคัญในชีวิตของเด็กและเยาวชนเป็นธรรมชาติที่เด็กและเยาวชนต้องมี แต่เพื่อนเป็นดาบสองคมที่อาจทำให้เด็กและเยาวชนจำนวนมากไม่น้อยที่ก้าวพลาด เช่น มีเพื่อนที่มีนิสัยเกเร เป็นอันธพาล เสเพล ล้าเมะเลเทเมา การคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมโน้มเอียงไปในทาง

ก้าวร้าว เสียงก๊อ มั่วสุม เบี่ยงเบน หรือการได้รับแรงบีบคั้น กดดัน ข่มขู่ หรือการไม่ได้ยอมรับ จากกลุ่มเพื่อน ซึ่งสภาพการณ์ดังกล่าวล้วนส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนทั้งสิ้น

5. ปัจจัยเสี่ยงจากบุคลิกภาพหรือตัวนักเรียน

เด็กและเยาวชนแต่ละคนมีภาวะด้านการพัฒนาการแตกต่างกัน มีบุคลิกภาพภายใน และภายนอกตามสภาพความเป็นตัวคนมีลักษณะเฉพาะ เช่น มีข้อจำกัดเกี่ยวกับการพัฒนาสมอง และการรับรู้ ไม่ตระหนักในคุณค่าความสำคัญของตนเอง ขาดทักษะในการคิด บกพร่องทางการเรียนรู้ ปฏิเสธค่านิยมหรือหลักศาสนาที่คนส่วนใหญ่นับถือ ไม่มีทักษะในการสื่อสาร ปฏิเสธไม่เป็น ควบคุมอารมณ์เครียดไม่ได้ รวมทั้งการมีปัญหาด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต จากสภาพ และปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนดังกล่าวถึงข้างต้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงตระหนักถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่เกิดจากความ ร่วมมือของกรมสุขภาพจิตและกรมสามัญศึกษาในอดีต จะเป็นเครื่องมืออีกชิ้นหนึ่งที่จะช่วยให้ โรงเรียนปฏิบัติต่อนักเรียนได้อย่างเท่าเทียมกัน ทั้งถึงและเป็นธรรมกับเด็กและเยาวชนทุกคน

วิกฤตการณ์ด้านเด็กและเยาวชนในปัจจุบันเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เด็กและเยาวชนจึงมีพฤติกรรมที่เสี่ยงและมี พฤติกรรมไม่เป็นที่พึงประสงค์ของสังคม ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้เกิดจากปัจจัยเสี่ยงหลายประการ ทั้งจากโรงเรียน ชุมชน ครอบครัว เพื่อน หรือแม้กระทั่งตัวของเด็กและเยาวชนเอง และเป็น สาเหตุให้เกิดความเสียหายต่อการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากเด็กและ เยาวชนยังขาดวุฒิภาวะในการควบคุมตนเอง นอกจากนี้เด็กและเยาวชนเป็นวัยที่กำลังต้อง การความสนุกสนาน ตื่นเต้น ทำหาย ต้องการเป็นที่ยอมรับของคนอื่น อยากรู้ อยากเห็น อยากลอง ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ จึงควรเฝ้าระวัง และดูแลป้องกันแก้ไขและแนะนำแนวทางที่ถูกต้องให้แก่เด็กและเยาวชนให้ทั่วถึงและเสมอภาคกัน

เจตนารมณ์และหลักการพื้นฐานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : ไม่มีเลขหน้า) ได้กล่าวถึง เจตนารมณ์และหลักการพื้นฐานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ดังนี้

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการดำเนินงานที่แบบแผนขั้นตอนชัดเจน ในการส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหาเพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ บน พื้นฐานของความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมปฏิบัติ ร่วมพัฒนา ร่วมแก้ปัญหาจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดให้เป็นระบบที่มุ่งวางพื้นฐานและแนวทางการดำเนินการในประเด็น สำคัญ ดังนี้

1. การปรับเปลี่ยนบทบาทและเจตคติของผู้บริหาร ครู-อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มุ่งไปสู่ความรับผิดชอบในการดูแลพัฒนาการของนักเรียนอย่างเป็นองค์รวม (Educating the Whole Child)

2. การวางระบบที่จะจัดสร้างความมั่นใจว่านักเรียนทุกคนมีครู-อาจารย์อย่างน้อยหนึ่งคนที่จะดูแลทุกข์สุขอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง โดยเชื่อมประสานการดำเนินงานทุกส่วนทั่วทั้งโรงเรียน

3. การสนับสนุนให้ครู-อาจารย์ได้มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับผู้ปกครองเพื่อให้การดูแลที่บ้าน โรงเรียน และชุมชนเชื่อมประสานกัน

4. การส่งเสริมให้ผู้ปกครองรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายเพื่อช่วยกันเฝ้าระวัง ดูแลช่วยเหลือสนับสนุนบุตรหลาน

5. การประสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ชุมชน และผู้ชำนาญการในสาขาต่าง ๆ เพื่อให้มีการส่งต่อและรับช่วงการแก้ไข ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนในรูปแบบวิทยาการและสหวิชาชีพ

สรุปได้ว่า เจตนารมณ์และหลักการพื้นฐานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญ ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นกระบวนการและขั้นตอนที่ชัดเจน ซึ่งทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันรับผิดชอบ รวมทั้งผู้บริหาร ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง ชุมชนและผู้ชำนาญการในสาขาต่าง ๆ โดยการปรับเปลี่ยนบทบาท สร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทั้งนี้ก็เพื่อช่วยกันดูแล เฝ้าระวัง ส่งเสริม แก้ไข พัฒนาเด็กและเยาวชน ให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามความคาดหวังของทุกฝ่าย

ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ได้มีผู้ให้ความหมายของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2544 : 44) กล่าวว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการให้การดูแลช่วยเหลือให้นักเรียนดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขตามอัตภาพแห่งตน โดยพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เพื่อให้นักเรียนสามารถปรับตัวได้ดีขึ้น นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์มากขึ้น รู้จักยอมรับและเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น

กรมวิชาการ (2545 : 7) ให้ความหมายว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการที่ทําจะให้ผู้เรียน ได้รู้จักและเข้าใจตนเองมีแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาตนเองรวมทั้งครูได้รู้จักนักเรียนมากขึ้น สามารถส่งเสริมป้องกันปัญหาของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มปกติหรือกลุ่มพิเศษ

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันปราบปรามยาเสพติด (2545 : 12) ให้ความหมายไว้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอนพร้อมวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานดังกล่าว และมีการประสานงานอย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้องหรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริมจากโรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 16) ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดูแลช่วยนักเรียนอย่างมีขั้นตอนสอดคล้องกับระบบประกันคุณภาพการศึกษา และการบริหารทั้งระบบโรงเรียน โดยอาศัยศักยภาพและความสัมพันธ์กับนักเรียนที่มีกับครูที่ปรึกษาคูแนะแนวและฝ่ายปกครองรวมทั้งมีการประสานระหว่างระบบครอบครัว ระบบโรงเรียน และสาธารณสุขที่ต้องรับส่งต่อปัญหาวัยรุ่นที่สำคัญและเร่งด่วน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 17) ให้ความหมายว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอนพร้อมด้วยวิธีการเครื่องมือทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน และบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานที่ได้แก่ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ การส่งเสริมพัฒนา การป้องกัน และการแก้ไขปัญหาให้แก่เด็กนักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง คุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะในการดำรงชีวิตและรอดพ้นจากวิกฤติทั้งปวง

กรมสุขภาพจิต (2551 : 4) ได้ให้ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอนพร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินการดังกล่าวและมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่ปรึกษา หรือ บุคคลภายนอก รวมทั้งสนับสนุนส่งเสริมจากโรงเรียน

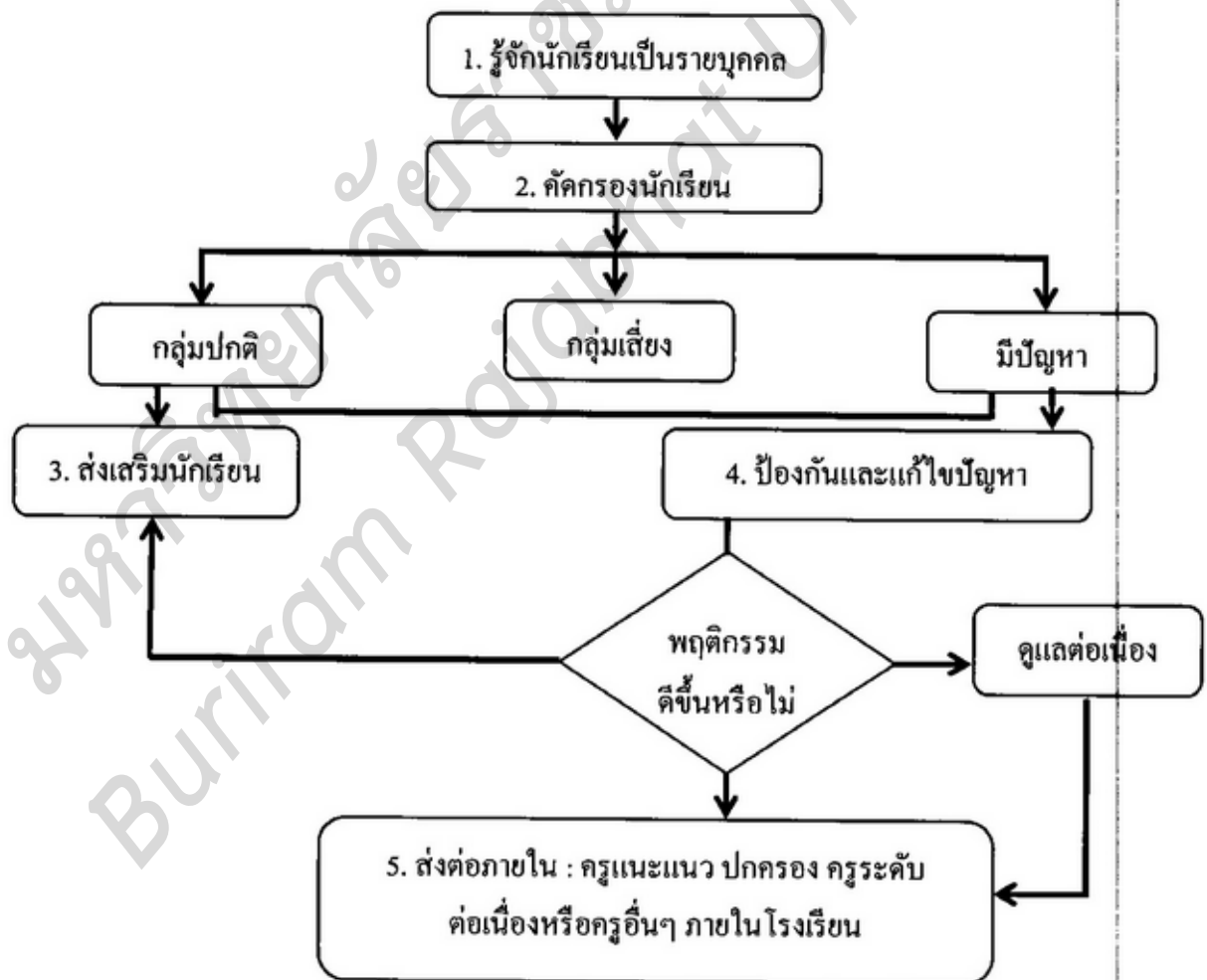
การดูแลช่วยเหลือ หมายถึง การส่งเสริม การป้องกัน และการแก้ไขปัญหา โดยวิธีการและเครื่องมือสำหรับครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการดำเนินงานพัฒนา นักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และปลอดภัยจากสารเสพติด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 13) ได้ให้ความหมายของ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ ดังนี้

การดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ การส่งเสริมพัฒนา การป้องกัน และการแก้ไขปัญหาให้แก่เด็กนักเรียน เพื่อให้เด็กนักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจ มีคุณภาพชีวิตที่ดี และรอดพ้นจากสภาพวิกฤติต่าง ๆ ได้อย่างปลอดภัย

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้

สรุปได้ว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ ขั้นตอน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน ประกอบด้วย การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหา อย่างมีขั้นตอน มีวิธีการและเครื่องมือ โดยประสานความร่วมมือกับผู้บริหาร ครูแนะแนว ครูประจำวิชา ผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ เพื่อช่วยเหลือดูแลนักเรียนให้พัฒนาเต็มตามศักยภาพตลอดจนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข (กรมสุขภาพจิต. 2551 : 4)

ภาพประกอบ 2.1 กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา

จากภาพประกอบ 2.1 จะเห็นว่า กระบวนการขั้นตอนของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา จะต้องรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล คัดกรองนักเรียนและแยกนักเรียนเป็นกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา ถ้าเป็นกลุ่มปกติก็จะส่งเสริมนักเรียน ถ้าเป็นกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา ก็ต้องหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหา พฤติกรรมดีขึ้นก็ส่งเสริมต่อไป แต่ถ้าพฤติกรรมไม่ดีขึ้นก็ต้องทำการส่งต่อไปยังหน่วยงานภายในหรือส่งต่อไปยังหน่วยงานภายนอกขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของนักเรียน

กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่แสดงในตารางต่อไปนี้ เป็นความรับผิดชอบของครูที่ปรึกษาดลอดกระบวนการ โดยมีการประสานหรือรับการสนับสนุนจากผู้บริหาร ครูที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้ปกครองซึ่งมีวิธีการและเครื่องมือตัวอย่างสรุปได้ดังนี้ (กรมสุขภาพจิต. 2551 : 5-6)

ตาราง 2.1 กระบวนการดำเนินงาน วิธีการและเครื่องมือ ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระบวนการดำเนินงาน	วิธีการ	เครื่องมือ
1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล		
1.1 ด้านความสามารถอื่น ๆ การเรียน	ศึกษาข้อมูลจาก	1. ระเบียบขสสม
ความสามารถอื่น ๆ	1. ระเบียบขสสม	2. แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) หรือ
1.2 ด้านสุขภาพร่างกาย จิตใจ พฤติกรรม	2. แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) หรือ	3. อื่น ๆ เช่น
1.3 ด้านครอบครัว เศรษฐกิจ การคุ้มครองนักเรียน	3. อื่น ๆ เช่น	แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ (E.Q.)
1.4 สารเสพติด	แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ (E.Q.)	การสัมภาษณ์นักเรียน
1.5 ความปลอดภัย	การสัมภาษณ์นักเรียน	แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครอง
1.6 ด้านอื่น ๆ เช่น ด้านเพศ	การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน	และการเยี่ยมบ้านนักเรียน
	การเยี่ยมบ้านนักเรียน	แบบบันทึกการตรวจ
	ตรวจหาการเสพติด	สุขภาพด้วยตนเอง
	ฯลฯ	ฯลฯ

ตาราง 2.1 (ต่อ)

กระบวนการดำเนินงาน	วิธีการ	เครื่องมือ
2. การคัดกรองนักเรียน 2.1 กลุ่มปกติ 2.2 กลุ่มเสี่ยง 2.3 กลุ่มมีปัญหา	วิเคราะห์ข้อมูลจาก 1. ระเบียบสะสม 2. แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) หรือ 3. แหล่งข้อมูลอื่น ๆ	1. เกณฑ์การคัดกรองนักเรียน 2. แบบสรุปผลการคัดกรองและช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล 3. แบบสรุปผลการคัดกรองนักเรียนเป็นห้องเรียน
3. การส่งเสริมนักเรียน (สำหรับนักเรียนทุกกลุ่ม)	จัดกิจกรรมต่อไปนี้ 1. กิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) 2. ประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom meeting) หรือ 3. กิจกรรมอื่น ๆ ที่ครูพิจารณาว่าเหมาะสมในการส่งเสริมให้นักเรียนให้มีคุณภาพมากขึ้น	1. แนวทางการจัดการกิจกรรมโฮมรูมของโรงเรียน 2. แนวทางการจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน 3. แบบบันทึก/สรุป ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมโฮมรูม ประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน และอื่น ๆ
4. การป้องกันและแก้ไข ปัญหา (จำเป็นอย่างมากสำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา)	1. ให้การปรึกษาเบื้องต้น 2. ประสานงานกับครูและผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ เพื่อการจัดกิจกรรมสำหรับการป้องกันและการช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียน 2.1 กิจกรรมในห้องเรียน 2.2 กิจกรรมเสริมหลักสูตร	1. แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียน 5 กิจกรรม 2. แบบบันทึกสรุปผลการคัดกรองและช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล 3. แบบบันทึกรายงานผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตาราง 2.1 (ต่อ)

กระบวนการดำเนินงาน	วิธีการ	เครื่องมือ
	2.3 กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน (Buddy) 2.4 กิจกรรมซ่อมเสริม 2.5 กิจกรรมสื่อสารกับผู้ปกครอง 2.6 กิจกรรมอื่น ๆ เช่น การเข้าค่าย	
5. การส่งต่อ 5.1 ส่งต่อภายใน 5.2 ส่งต่อภายนอก	1. บันทึกการส่งนักเรียนไปยังครูที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือนักเรียนต่อไป เช่น ครูแนะแนว ฝ่ายปกครอง ครูประจำวิชา ครูพยาบาล เป็นต้น ซึ่งเป็นการส่งต่อภายใน 2. บันทึกการส่งนักเรียนไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอกโดยครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการ	1. แบบบันทึกการส่งต่อของโรงเรียน 2. แบบรายงานแจ้งผลการช่วยเหลือนักเรียน

ความสำคัญและความจำเป็นของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กรมสุขภาพจิตได้กล่าวถึงความสำคัญและความจำเป็นของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ดังนี้ (กรมสุขภาพจิต. 2551 : 1)

การพัฒนานักเรียนให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวังไว้ โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้นนอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริม สนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและการช่วยเหลือแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนา เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทั้งทางด้านการสื่อสาร เทคโนโลยีต่าง ๆ

ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อผู้คนในเชิงบวกแล้ว ในเชิงลบก็มีปรากฏเช่นกัน เป็นต้นว่า ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการระบาดของสารเสพติด ปัญหาการแข่งขันในรูปแบบต่าง ๆ ปัญหาครอบครัว ซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด มีการปรับตัวที่ไม่เหมาะสมหรืออื่นๆ ที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกายของทุกคนที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ภาพความสำเร็จที่เกิดจากการพัฒนานักเรียนให้เป็นไปตามที่มุ่งหวังนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกคน โดยเฉพาะบุคลากร ครูทุกคนในโรงเรียน ซึ่งมีครูที่ปรึกษาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินการต่างๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิดด้วยความรักและเมตตาที่มีต่อศิษย์ และภาคภูมิใจในบทบาทที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนให้เติบโต งอกงาม เป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคมต่อไป

บทบาทของครูที่กล่าวมานั้นคงมิใช่เรื่องใหม่เพราะมีการปฏิบัติกันอย่างสม่ำเสมอและได้ดำเนินการมานานแล้วนับตั้งแต่อดีตจนได้รับการยกย่องให้เป็นปูชนียบุคคลแต่เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย โดยเฉพาะการทำงานอย่างมีระบบที่มีกระบวนการทำงาน มีหลักการปฏิบัติงาน มีเทคนิค วิธีการ หรือการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแล้ว ความสำเร็จของงานย่อมเกิดขึ้นอย่าง รวดเร็วมีประสิทธิภาพ ผลดีย่อมเกิดขึ้นกับทุกคนทั้งทางอ้อมไม่ว่าจะเป็นครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หรือสังคมต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพ (มาตรา 22) ในการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งเรื่องหนึ่งที่กำหนดให้ดำเนินการคือเรื่อง ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข (มาตรา 23 ข้อ (5)) ทั้งนี้การจัดกระบวนการเรียนให้คำนึง ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้เรียนรู้จักประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาให้รู้จักคิดเป็นทำเป็นรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา อีกทั้งมีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

ในการปฏิรูปวิชาชีพครู ซึ่งเป็นการพัฒนาครูให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถมีคุณลักษณะที่ได้คุณภาพ และมาตรฐานวิชาชีพ ตามการประกันคุณภาพการศึกษา กรมสามัญศึกษาด้านบังคับ คือ ครูที่ระบุในมาตรฐานที่ 2 ครูมีคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยมีตัวชี้วัดที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของครูในการพัฒนานักเรียน คือการมีความรัก เอื้ออาทร เอาใจใส่ ดูแลผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอการมีมนุษยสัมพันธ์และสุขภาพจิตที่ดี พร้อมทั้งจะแนะนำและร่วมกันแก้ปัญหาของผู้เรียน แสดงให้เห็นว่า ครูต้องพัฒนาตนเองให้เป็นครูมืออาชีพ คือ นอกจากจะทำหน้าที่ครูผู้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนให้แก่แก่นักเรียนแล้ว ยังต้องทำหน้าที่อื่น ๆ ที่เป็นการสนับสนุนหรือพัฒนาให้นักเรียนมีคุณภาพ ทั้ง ดี เก่ง มีสุข ซึ่ง

สอดคล้องกับมาตรฐานด้านผลผลิต คือ นักเรียน ในการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรฐานที่ 4 มุ่งให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มาตรฐานที่ 5 มีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา มาตรฐานที่ 6 รู้จักตนเอง พึ่งตนเองได้ และมีบุคลิกที่ดี มาตรฐานที่ 7 มีสุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ปลอดภัยจากสิ่งเสพติดให้โทษ ซึ่งการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ที่ช่วยให้นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานดังกล่าวได้ โดยผ่านกระบวนการทำงานที่เป็นระบบ ซึ่งมีความสอดคล้องกับมาตรฐานด้านกระบวนการของการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรฐานที่ 1 ที่ให้โรงเรียนมีการบริหารและการจัดการอย่างเป็นระบบ มาตรฐานที่ 4 มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มาตรฐานที่ 7 ส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชนในการจัดและพัฒนาการศึกษา ดังนั้น ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นระบบที่สามารถดำเนินการเพื่อรับการประกันคุณภาพได้ ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านปัจจัยด้านผลผลิตและด้านกระบวนการ

กรมสุขภาพจิตและกรมสามัญศึกษา จึงตระหนักถึงความสำคัญที่จะต้องมีการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้มีกระบวนการทำงานเป็นระบบมีความชัดเจน มีการประสานความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน รวมทั้งวิธีการ กิจกรรม และเครื่องมือต่าง ๆ ที่มีคุณภาพ ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอันจะส่งผลให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ โดยมีแนวคิดหลักในการดำเนินงาน ดังนี้ (กรมสุขภาพจิต. 2551 : 2)

1. มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต เพียงแต่ใช้เวลาและวิธีการที่แตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละคนมีความเป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้น การยึดนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาเพื่อดูแลช่วยเหลือ ทั้งด้านการป้องกัน แก้ไขปัญหา หรือส่งเสริมจึงเป็นสิ่งจำเป็น

2. ความสำเร็จของงาน ต้องอาศัยการมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำของทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นบุคลากร โรงเรียนในทุกระดับ ผู้ปกครอง หรือชุมชน

วัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 13) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ดังนี้

1. เพื่อให้การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ

2. เพื่อให้โรงเรียน ผู้ปกครอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือชุมชน มีการทำงานร่วมกัน โดยผ่านกระบวนการทำงานที่ชัดเจน พร้อมด้วยเอกสาร หลักฐานการปฏิบัติงาน สามารถตรวจสอบ หรือรับการประเมินได้

ประโยชน์และคุณค่าของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 13-14) ได้กล่าวถึงประโยชน์ และคุณค่าของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ดังนี้

1. นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหา
2. สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดี และอบอุ่น
3. นักเรียนรู้จักตนเองและควบคุมตนเองได้ มีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ซึ่งจะเป็นรากฐานในการพัฒนาความเก่ง (IQ) คุณธรรม จริยธรรม (MQ) และความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะอุปสรรค (AQ)
4. นักเรียนเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข และได้รับการส่งเสริมพัฒนาเต็มตามศักยภาพรอบด้าน
5. ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนอย่างเข้มแข็ง จริงจัง ด้วยความเสียสละ เอาใจใส่

ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กรมสุขภาพจิต (2551 : 3) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ดังนี้ คือ

1. ผู้บริหาร โรงเรียน รวมทั้งผู้ช่วยบริหาร โรงเรียนทุกฝ่าย ตระหนักถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และให้การสนับสนุนการดำเนินงาน หรือร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ
2. ครูทุกคนและผู้เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความตระหนักในความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน มีความสุขที่จะพัฒนานักเรียนในทุกด้าน
3. คณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคณะต้องมีการประสานงานอย่างใกล้ชิด และมีการประชุมในแต่ละคณะ อย่างสม่ำเสมอตามที่กำหนด
4. ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักสำคัญในการดำเนินงาน โดยต้องได้รับความร่วมมือจากครูทุกคนในโรงเรียน รวมทั้งการสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ จากโรงเรียน
5. การอบรมให้ความรู้และทักษะ รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูล ความรู้แก่ครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะ

เรื่อง ทักษะการปรึกษาเบื้องต้นและแนวทางการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียน โรงเรียนควร
ดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

องค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน
อย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วม
ของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานที่ อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา
ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหารและครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพและ
มีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ กระบวนการและขั้นตอนของระบบการดูแลช่วยเหลือ
นักเรียนมีองค์ประกอบ ที่สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 17-18) และ
กรมสุขภาพจิต (2551 : 7) ได้กล่าวตรงกันว่า กระบวนการขั้นตอนของระบบการดูแลช่วยเหลือ
นักเรียนมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
2. การคัดกรองนักเรียน
3. การส่งเสริมนักเรียน
4. การป้องกันและแก้ไขปัญหา
5. การส่งต่อ

ซึ่งแต่ละองค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนดังกล่าวมีความสำคัญมี
วิธีการและเครื่องมือที่แตกต่างกันออกไป แต่มีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันซึ่งเอื้อให้การดูแล
ช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ กรมสุขภาพจิต (2551 : 7-23) ได้ให้
รายละเอียดในแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

ความสำคัญ

ด้วยความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคนที่มีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่ไม่เหมือนกัน
หล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้น การรู้ข้อมูลที่
จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น
สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียน เป็นประ โยชน์ในการส่งเสริมการป้องกัน
และแก้ไขปัญหาให้นักเรียนได้อย่างถูกต้องซึ่งจะทำให้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์มิใช่การใช้ความรู้หรือ
การคาดเดาโดยเฉพาะในการแก้ปัญหานักเรียนซึ่งจะทำให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือ
นักเรียนหรือเกิดได้น้อยที่สุด

ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน

ครูที่ปรึกษาควรมีข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนอย่างน้อย 6 ด้านใหญ่ ๆ คือ

1. ความสามารถ ซึ่งแยกเป็น ความสามารถทางการเรียนและความสามารถอื่น ๆ
2. สุขภาพ ซึ่งแยกเป็น สุขภาพทางร่างกายและสุขภาพจิตใจ-พฤติกรรม
3. ครอบครัว โดยแยกเป็น เศรษฐกิจ และการคุ้มครองนักเรียน
4. สารเสพติด
5. ความปลอดภัย
6. ด้านอื่น ๆ ที่ครูพบเพิ่มเติม ซึ่งมีความสำคัญหรือเกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือ

นักเรียน เช่น ด้านเพศ

ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนที่ควรทราบแต่ละด้าน มีรายละเอียดดังนี้ (กรมสุขภาพจิต. 2551 : 8-9)

1. **ความสามารถ** ได้แก่ ความสามารถทางการเรียน เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละวิชา ผลการเรียนเฉลี่ยในแต่ละภาคเรียนและพฤติกรรมกรเรียนในห้องเรียน เช่น ไม่ตั้งใจเรียน ขาดเรียน เป็นต้น และ ความสามารถอื่น ๆ เช่น บทบาทหน้าที่พิเศษในโรงเรียน ความสามารถพิเศษ การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ฯลฯ
2. **สุขภาพ** ได้แก่ สุขภาพร่างกาย เช่น ส่วนสูง น้ำหนัก โรคประจำตัว ความบกพร่องทางร่างกาย เช่น การได้ยิน การมองเห็น ฯลฯ และสุขภาพจิตใจ-พฤติกรรม เช่น อารมณ์ซึมเศร้า/วิตกกังวล ความประพฤติพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น หรือบุคลิกภาพเก็บตัว/ขี้อาย ฯลฯ
3. **ครอบครัว** ได้แก่ เศรษฐกิจในครอบครัว เช่น รายได้ของบิดา มารดา/ผู้ปกครอง อาชีพของผู้ปกครองหรือค่าใช้จ่ายที่นักเรียนได้รับในการมาโรงเรียน ฯลฯ และการดูแลคุ้มครองนักเรียน เช่น จำนวนพี่น้อง/บุคคลในครอบครัว สถานภาพของบิดา มารดา บุคคลที่ดูแลรับผิดชอบนักเรียน ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว ลักษณะที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมหรือความเจ็บป่วยของบุคคลในครอบครัว หรือ การใช้สารเสพติด การติดสุรา การพนัน เป็นต้น
4. **สารเสพติด** ได้แก่ พฤติกรรมที่แสดงออก พฤติกรรมในชั้นเรียน หรือการใช้จ่ายของนักเรียน ฯลฯ
5. **ความปลอดภัย** เช่น สุขภาพและบุคลิกภาพ สถานภาพครอบครัวและสิ่งแวดล้อม ข้อมูลการเดินทาง หรือการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ฯลฯ

วิธีการและเครื่องมือในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

ครูที่ปรึกษาควรใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลนักเรียนที่ครอบคลุมทั้งด้านความสามารถ ด้านสุขภาพและด้านครอบครัว ที่สำคัญคือ (กรมสุขภาพจิต. 2551 : 9)

1. ระเบียบสะสม
2. แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) หรือ
3. วิธีการและเครื่องมืออื่น ๆ เช่น การสัมภาษณ์นักเรียน การศึกษาจากแฟ้มสะสมผลงาน การเยี่ยมบ้าน การศึกษาข้อมูลจากแบบบันทึกการตรวจสุขภาพด้วยตนเอง ซึ่งจัดทำโดยกรมอนามัย เป็นต้น

ระเบียบสะสม

ระเบียบสะสม เป็นเครื่องมือในรูปแบบของเอกสารเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน โดยนักเรียนเป็นผู้กรอกข้อมูลและครูที่ปรึกษานำข้อมูลเหล่านั้นมาศึกษาพิจารณาทำความเข้าใจนักเรียนเบื้องต้น หากข้อมูลไม่เพียงพอหรือมีข้อสังเกตบางประการ ก็ควรหาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสอบถามจากนักเรียนโดยตรง การสอบถามจากครูอื่น ๆ หรือเพื่อน ๆ ของนักเรียน รวมทั้งการใช้เครื่องมือทดสอบต่าง ๆ หากครูที่ปรึกษาคำเนินการได้ รูปแบบและรายละเอียดในระเบียบสะสมของแต่ละโรงเรียน มีความแตกต่างกันได้ ขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละโรงเรียน แต่อย่างน้อยควรครอบคลุมข้อมูลทั้งด้านการเรียน ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว

ระเบียบสะสม เป็นข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน จึงต้องเป็นความลับและเก็บไว้อย่างลับไม่ให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องหรือเด็กอื่น ๆ มารื้อค้นได้ หากเป็นไปได้ควรเก็บไว้กับครูที่ปรึกษา และมีผู้เก็บระเบียบสะสมให้เรียบร้อย

แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) (โรงเรียนอาจนำเครื่องมืออื่นใช้แทนก็ได้)

แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก ไม่ได้เป็นแบบวัดหรือทดสอบ แต่เป็นเครื่องมือสำหรับการคัดกรองนักเรียนด้านพฤติกรรม การปรับตัว ที่มีผลเกี่ยวข้องกับสภาพจิต ซึ่งจะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีแนวทางการพิจารณานักเรียนด้านสุขภาพจิตมากขึ้น

แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก เป็นเครื่องมือที่กรมสุขภาพจิตเป็นผู้จัดทำขึ้น โดยพัฒนาจาก The Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) ประเทศเยอรมัน ซึ่งใช้กันแพร่หลายในประเทศแถบยุโรป เพราะมีความเที่ยงและความตรง จำนวนข้อไม่มากนัก คณะผู้จัดทำของกรมสุขภาพจิต โดยแพทย์หญิงพรพรรณพิมล หล่อตระกูล เป็นหัวหน้าคณะได้ทำ

การวิจัยเพื่อวิเคราะห์ค่าความเที่ยงและความตรงของแบบประเมิน และหาเกณฑ์มาตรฐาน (Norm) ของเด็กไทย แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก มี 3 ชุด คือ

1. ชุดที่ครูเป็นผู้ประเมินเด็ก
2. ชุดที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง เป็นผู้ประเมินเด็ก
3. ชุดที่เด็กประเมินตนเอง

ทั้ง 3 ชุด มีเนื้อหาและจำนวนข้อ 25 ข้อ เท่ากัน ทางโรงเรียนอาจเลือกใช้ชุดที่นักเรียนประเมินตนเองชุดเดียว หรือใช้ควบคู่กับชุดที่ครูเป็นผู้ประเมินเพื่อความแม่นยำยิ่งขึ้น โดยระยะเวลาที่ประเมินไม่ควรห่างจากนักเรียนประเมินตนเองเกิน 1 เดือน ซึ่งหากเป็นไปได้ควรใช้แบบประเมิน ทั้ง 3 ชุด พร้อมกันเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของผลที่ออกมา

วิธีการและเครื่องมืออื่น ๆ

ในกรณีที่ข้อมูลของนักเรียนจากระเบียนสะสมและแบบประเมินพฤติกรรมเด็กไม่เพียงพอ หรือเกิดกรณีที่จำเป็นต้องมีข้อมูลเพิ่มเติม ครูที่ปรึกษาก็อาจใช้วิธีการและเครื่องมืออื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น การสังเกตพฤติกรรมอื่น ๆ ในห้องเรียน การสัมภาษณ์และการเยี่ยมบ้านนักเรียน เป็นต้น

การคัดกรองนักเรียน

ความสำคัญ

การคัดกรองนักเรียน เป็นการพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน เพื่อการจัดกลุ่มนักเรียน เป็น 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนแล้ว อยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ
2. กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาดตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน

การจัดกลุ่มนักเรียนนี้มีประโยชน์ต่อครูที่ปรึกษาในการหาวิธีการเพื่อดูแลช่วยเหลือ นักเรียนได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาก็ให้ตรงกับปัญหาของนักเรียนยิ่งขึ้น และมีความรวดเร็วในการแก้ไข ปัญหาเพราะมีข้อมูลของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งหากครูที่ปรึกษาไม่ได้คัดกรองนักเรียนเพื่อการจัดกลุ่มแล้ว ความชัดเจนในเป้าหมายเพื่อการแก้ไขปัญหาก็จะไม่น้อยลง มีผลต่อความรวดเร็วในการช่วยเหลือ ซึ่งบางกรณีจำเป็นต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน

ผลการคัดกรองนักเรียน ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะไม่ทำให้นักเรียนรับรู้ได้ว่าตนถูกจัดกลุ่มอยู่ในกลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา ซึ่งมีความแตกต่างจากกลุ่มปกติ โดยเฉพาะนักเรียนวัยรุ่นที่มีความไวต่อการรับรู้ (Sensitive) แม้ว่านักเรียนจะรู้ตัวดีว่า ขณะนี้ตนมี

พฤติกรรมอย่างไรหรือประสบกับปัญหาใดก็ตาม และเพื่อเป็นการป้องกันการล้อเลียนในหมู่เพื่อน อีกด้วย ดังนั้นครูที่ปรึกษาต้องเก็บผลการคัดกรองนักเรียนเป็นความลับ นอกจากนี้หากครูที่ปรึกษามีการประสานงานกับผู้ปกครองเพื่อช่วยเหลือนักเรียน ก็ควรระมัดระวังการสื่อสารที่ทำให้ผู้ปกครองเกิดความรูสึกว่าบุตรหลานของตนถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่ผิดปกติ แตกต่างจากเพื่อนนักเรียนอื่น ๆ ซึ่งอาจมีผลเสียต่อนักเรียนในภายหลังได้

แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียน ให้อยู่ในดุลยพินิจของครูที่ปรึกษาและยึดถือเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนเป็นหลักด้วย ดังนั้น โรงเรียนจึงควรมีการประชุมครูเพื่อการพิจารณาเกณฑ์การจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกัน เพื่อให้มีมาตรฐานหรือแนวทางการคัดกรองนักเรียนที่เหมือนกัน เป็นที่ยอมรับของครูในโรงเรียน รวมทั้งให้มีการกำหนดเกณฑ์ว่าความรุนแรงหรือความถี่ของพฤติกรรมเท่าใดจึงจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา

ประเด็นการพิจารณาเพื่อจัดทำเกณฑ์คัดกรองและแหล่งข้อมูลเพื่อคัดกรองนักเรียนแต่ละด้านมีตัวอย่างดังนี้ (กรมสุขภาพจิต. 2551 : 12-14)

1. ด้านความสามารถ

ความสามารถทางการเรียน

วิธีการ สังเกต จากผลการเรียนที่ได้ และความเปลี่ยนแปลงของผลการเรียน ความเอาใจใส่ ความพร้อมในการเรียน ความสามารถในการเรียน ความสม่ำเสมอในการมาโรงเรียน เวลาที่มา การเข้าชั้นเรียน

เครื่องมือ ได้แก่ ระเบียบแบบแผน และวิธีการอื่น ๆ เช่น การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน การได้ข้อมูลจากครูที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน เป็นต้น

ความสามารถอื่น ๆ

วิธีการ สังเกตจากการแสดงออกถึงความสามารถพิเศษที่มี ความถนัด ความสนใจ และผลงานในอดีตที่ผ่านมา บทบาทหน้าที่พิเศษในโรงเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ

เครื่องมือ ได้แก่ ระเบียบแบบแผนและวิธีการอื่น ๆ เช่น การได้ข้อมูลจากเพื่อนนักเรียน เพิ่มสะสมผลงาน พฤติกรรมที่แสดงออกของนักเรียน เป็นต้น

2. ด้านสุขภาพ

ด้านร่างกาย

วิธีการ สังเกตความปกติ ความพิการหรือความบกพร่องทางร่างกาย เช่น การมองเห็น การได้ยิน เป็นต้น โรคประจำตัว ความสัมพันธ์ระหว่างน้ำหนักกับส่วนสูงหรือความสะอาดของร่างกาย เป็นต้น

เครื่องมือ ได้แก่ ระเบียบสะสมและวิธีการอื่น ๆ เช่น การสอบถามจากครูพยาบาล จากแบบบันทึกการตรวจสุขภาพด้วยตนเองสำหรับนักเรียน ม.1-ม.6 เป็นต้น

ด้านจิตใจ-พฤติกรรม

วิธีการ เช่น สภาพอารมณ์ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น ความวิตกกังวล หรือ ซึมเศร้า ความประพฤติ พฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการเรียนความสามารถพิเศษและการปรับตัวของนักเรียน เช่น พฤติกรรมที่อยู่ไม่นิ่งสมาธิสั้น ความสัมพันธ์กับเพื่อนฝูง ครู ผู้ปกครอง การใช้สารเสพติด การลักขโมย การทำร้ายตนเอง พฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น

เครื่องมือ ได้แก่ ระเบียบสะสม แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน (SDQ) และวิธีการอื่น ๆ เช่น การสังเกตพฤติกรรมการได้ข้อมูลจากเพื่อนนักเรียน จากแบบสอบถาม เป็นต้น

3. ด้านครอบครัว

ด้านเศรษฐกิจ

วิธีการ เช่น ผู้หารายได้ให้ครอบครัวฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวภาระหนี้สิน ความเพียงพอของรายรับกับรายจ่าย จำนวนเงินที่นักเรียนได้รับและใช้จ่ายในแต่ละวัน

เครื่องมือ ได้แก่ ระเบียบสะสม และวิธีการอื่น ๆ เช่น การได้ข้อมูลจากเพื่อนนักเรียน หรือจากนักเรียนโดยตรง เป็นต้น

ด้านการคุ้มครองนักเรียน

วิธีการ ได้แก่ ความสามารถในการคุ้มครองดูแลนักเรียนได้อย่างปลอดภัยและเหมาะสมของผู้ปกครอง ความเหมาะสมของสภาพที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว เช่น อบอุ่น หรือมีทะเลาะเบาะแว้งใช้ความรุนแรงในการตัดสินใจ แก้ไขปัญหา ซึ่งมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของนักเรียน เช่น ซึม เหม่อลอย แสดงออกถึงการไม่อยากกลับบ้าน การใช้สารเสพติด สุรา หรือ เล่นการพนัน รวมถึงความเจ็บป่วยเรื้อรัง/รุนแรงของสมาชิกในครอบครัว เป็นต้น

เครื่องมือ ได้แก่ ระเบียบสะสม วิธีการอื่น ๆ เช่น การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน การสอบถามจากนักเรียนโดยตรงหรือจากกลุ่มเพื่อน เป็นต้น

4. ด้านสารเสพติด

วิธีการ สังเกตจาก พฤติกรรมที่แสดงออก พฤติกรรมในชั้นเรียน การใช้จ่ายเงิน การคบเพื่อน สุขภาพและบุคลิกภาพ สถานภาพทางครอบครัวและสิ่งแวดล้อม

เครื่องมือ ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การคัดกรอง จากระเบียบสะสม

5. ความปลอดภัย

วิธีการ สังกัดได้จาก พฤติกรรมการทำงานที่สร้างความปลอดภัยให้กับตนเอง และผู้อื่น และจิตสำนึกในเรื่องความปลอดภัย

เครื่องมือ เช่น ข้อมูลการเดินทาง หรือสภาพแวดล้อมในโรงเรียน เป็นต้น

6. ด้านอื่น ๆ เช่น ด้านเพศ

วิธีการ ได้แก่ พฤติกรรมอื่น ๆ ที่เปลี่ยนแปลงจากเดิมซึ่งอาจเป็นไปได้ขึ้น หรือความไม่เหมาะสมที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถสุขภาพ และการดำเนินชีวิตประจำวัน ของนักเรียน

เครื่องมือ เช่น สังเกตพฤติกรรมของนักเรียน การสัมภาษณ์นักเรียน จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น เพื่อนนักเรียน เป็นต้น

การส่งเสริมนักเรียน

ความสำคัญ

การส่งเสริมนักเรียนเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูที่ปรึกษา ไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติหรือกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาให้มีคุณภาพมากขึ้น มีความภาคภูมิใจในตนเองด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มปัญหากลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ และมีคุณภาพตามที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวังต่อไป

วิธีการและเครื่องมือเพื่อการส่งเสริมนักเรียน

การส่งเสริมนักเรียนมีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณาดำเนินการได้ แต่กิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนต้องดำเนินการ คือ

1. การจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom)
2. การจัดกิจกรรมผู้ประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting)

การจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) (กรมสุขภาพจิต. 2551 : 15-16)

กิจกรรมโฮมรูมเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อส่งเสริมนักเรียนเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มก็ได้ ซึ่งสถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรมโฮมรูมอาจเป็นที่ห้องเรียนหรือนอกห้องเรียนให้มีบรรยากาศเสมือนบ้านที่มีครูที่ปรึกษาและนักเรียนเป็นดั่งสมาชิกในครอบครัวเดียวกันและมีการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น การรู้จักตนเองของนักเรียน การรู้จักผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมมีทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปรับตัวและการวางแผนชีวิต เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ครูและนักเรียนควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้วยกัน

ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมโฮมรูมจะช่วยให้ครูที่ปรึกษารู้จักนักเรียนมากขึ้นสามารถส่งเสริมความสามารถ และป้องกันปัญหาของนักเรียนได้อีกด้วย

แนวดำเนินการ

1. กำหนดกิจกรรมโฮมรูม โดยยึดตามความต้องการของนักเรียน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโฮมรูม ดังนี้

1.1 สำรวจความต้องการของนักเรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม

1.2 พิจารณาเลือกหัวข้อและวิธีการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนหรือให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในขณะนั้น ๆ เป็นเรื่องที่ทันสมัย

1.3 การจัดกิจกรรมโฮมรูม แต่ละครั้ง ควรมีการดำเนินการเป็นหลักฐานทั้งก่อนดำเนินการและหลังดำเนินการ ซึ่งอาจเขียนในรูปแบบของบันทึกการจัดกิจกรรม หรืออื่น ๆ รวมทั้งให้มีการบันทึกสรุปผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนให้มีการบันทึกสรุปผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนหลังการจัดกิจกรรมทุกครั้ง ซึ่งการบันทึกอาจบันทึกในแผนการจัดกิจกรรมหรือในแบบฟอร์มบันทึกที่แยกออกมาต่างหากก็ได้

1.4 ประเมินผลการจัดกิจกรรมและจัดทำรายงาน

2. โรงเรียนกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมโฮมรูมหรือมีคู่มือในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งโดยมีจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียนในการพัฒนานักเรียน ครูที่ปรึกษากำหนดการตามนั้นแต่ให้มีความยืดหยุ่นในการกำหนดหัวข้อและวิธีการดำเนินกิจกรรมให้เหมาะสมและทันสมัยได้ด้วย

3. วิธีการผสมผสาน โดยยึดตามความต้องการของนักเรียนและนโยบายของโรงเรียนในการพัฒนานักเรียน ในการจัดกิจกรรมโฮมรูม

4. วิธีการอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

การจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting) (กรมสุขภาพจิต. 2551 : 17)

1. พบปะกันระหว่างครูที่ปรึกษากับผู้ปกครองนักเรียนที่ครูที่ปรึกษาดูแลอยู่เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันและร่วมมือกันดูแลช่วยเหลือนักเรียนระหว่างบ้าน โรงเรียน และผู้ปกครองด้วยกัน

2. การประชุมผู้ปกครองดังกล่าวจะทำให้นักเรียนได้รับความเอาใจใส่ดูแลจากผู้ปกครองมากขึ้น ทั้งการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณภาพ ความสามารถยิ่งขึ้นหรือร่วมมือกับทางโรงเรียนในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาของนักเรียน

แนวดำเนินการ

ครูที่ปรึกษาควรจัดประชุมอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง ซึ่งการประชุมนี้มิใช่ การรายงานสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการจัด กิจกรรมต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มากขึ้น ดังนั้นสิ่ง สำคัญที่ควรตระหนักในการจัดกิจกรรมประชุมก็คือ

1. การเตรียมการ ครูที่ปรึกษาควรเตรียมความพร้อมก่อนการประชุมในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะข้อมูลของนักเรียนแต่ละคนและกิจกรรมที่ดำเนินการ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัด กิจกรรม

2. การสื่อสาร ครูที่ปรึกษาควรระมัดระวังคำพูดที่ก่อให้เกิดความรู้สึกทางลบหรือ ต่อต้านจากผู้ปกครอง เช่น การตำหนินักเรียนหรือผู้ปกครอง การแจ้งข้อบกพร่องของนักเรียน ในที่ ประชุม ใช้คำพูดที่แสดงถึงความเข้าใจในตัวนักเรียนทุกคน และอาศัยกิจกรรมที่จะทำให้ ผู้ปกครองตระหนักในความรับผิดชอบและต้องการปรับปรุงหรือแก้ไขในส่วนที่บกพร่องของ นักเรียน

3. การจัดกิจกรรมในการประชุม การที่จะให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประชุม นั้น จำเป็นต้องใช้กิจกรรมต่าง ๆ โดยเริ่มด้วยการสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้ปกครองด้วยกันก่อน จึง จะมีกิจกรรมอื่น ๆ ให้ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน

4. การสรุปผลและบันทึกหลักฐานการประชุมผู้ปกครองในการประชุมแต่ละครั้ง ครูที่ ปรึกษาควรมีการสรุปผลและจัดทำเอกสารเป็นหลักฐานเพื่อประโยชน์ ดังนี้

- 4.1 เป็นหลักฐานในการจัดประชุมแต่ละครั้ง
- 4.2 เป็นข้อมูลสำหรับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนต่อไป
- 4.3 เป็นข้อมูลสำหรับการจัดประชุมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครอง ในครั้งต่อไป

การป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน

ความสำคัญ

ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรให้ความเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนเท่า เท่าเทียมกัน แต่ สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา นั้น จำเป็นอย่างมากที่ต้องการที่ต้องให้ ความดูแลใส่ใจอย่างใกล้ชิด และหาวิธีการช่วยเหลือ ทั้งการป้องกันและการแก้ไขปัญหา โดยไม่ ปลดปล่อยละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาของสังคม การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนจึง

เป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่าอย่างมากในการพัฒนาให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพสังคมต่อไป

วิธีการและเครื่องมือเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหา

การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนนั้นมีหลายเทคนิค วิธีการ แต่สิ่งที่ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องดำเนินการ มี 2 ประการ คือ (กรมสุขภาพจิต. 2551 : 18)

1. การให้การปรึกษาเบื้องต้น

การให้การปรึกษาเบื้องต้นกับนักเรียนเป็นการช่วยเหลือ ผ่อนคลายปัญหาให้ลดน้อยลง ทั้งด้านความรู้สึก ความคิดและการปฏิบัติตนของนักเรียนในทางที่ไม่ถูกต้อง โดยมุ่งหวังให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามหรือพึงประสงค์

ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การปรึกษาเบื้องต้นมีประสิทธิภาพในการช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรมีความรู้และทักษะพื้นฐาน ดังนี้

1. จิตวิทยาวัยรุ่น
2. ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจ
3. กระบวนการและทักษะการปรึกษาเบื้องต้นที่สำคัญ ๆ คือ
  - 3.1 การสร้างสัมพันธภาพ
  - 3.2 การใช้คำถาม
  - 3.3 การรับฟังทั้งเนื้อหาและความรู้สึก
4. แนวทางการแก้ไขปัญหานักเรียนในแต่ละลักษณะปัญหา เช่น ด้านการเรียน สุขภาพครอบครัว หรือการใช้สารเสพติด การพนัน หนีเรียน เป็นต้น ซึ่งศึกษาค้นคว้าได้จากเอกสารของหน่วยงานต่าง ๆ

แนวดำเนินการ

ครูที่ปรึกษาควรมีความพร้อมในการให้การปรึกษาช่วยเหลือนักเรียนด้วยความรู้สึกที่ดีต่อนักเรียน ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบการปรึกษา โดยมีกระบวนการในการปรึกษา ดังนี้

1. สร้างสัมพันธภาพ
2. พิจารณาทำความเข้าใจปัญหา
3. กำหนดวิธีการและดำเนินการแก้ไขปัญหา
4. ยุติการปรึกษา

การเป็นผู้ให้การปรึกษาที่ดี มีคุณภาพนั้น ครูที่ปรึกษาควรจะต้องปฏิบัติดังนี้

1. รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการปรึกษาหรือวิธีการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งอาจรับการอบรมจากหน่วยงานภายนอก หรือ โรงเรียนจัดอบรมให้

2. หมั่นฝึกฝนทักษะการปรึกษาและพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ
3. ศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวข้องกับจิตวิทยาพัฒนาการหรือความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปรึกษา การดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2. การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียน

(กรมสุขภาพจิต. 2551 : 17)

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน นอกจากจะให้การปรึกษาเบื้องต้นแล้ว การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการช่วยเหลือนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญเพราะจะทำให้การช่วยเหลือมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจของครูทุกคน และผู้ปกครอง

แนวดำเนินการ

ครูที่ปรึกษาสามารถคิดพิจารณากิจกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหานักเรียนได้หลายแนวทาง ซึ่งในที่นี้สรุปไว้ 5 แนวทางที่จำเป็นคือ

1. การใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตร
2. การใช้กิจกรรมในห้องเรียน
3. การใช้กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน
4. การใช้กิจกรรมซ่อมเสริม
5. การใช้กิจกรรมการสื่อสารกับผู้ปกครอง

สำหรับข้อ 2 3 และ 5 ครูที่ปรึกษาสามารถดำเนินการด้วยตนเอง ส่วนข้อ 1 และ 4 จำเป็นต้องมีการประสานงานเพื่อขอความร่วมมือจากครูอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการสนับสนุนของผู้บริหารโรงเรียนด้วย แต่อย่างไรก็ตามการช่วยเหลือทั้ง 5 กิจกรรม ดังกล่าว ครูที่ปรึกษาสามารถขอคำแนะนำความคิดเห็น จากครูอื่น ๆ ในการจัดกิจกรรมให้ได้ผลยิ่งขึ้น การพิจารณาเลือกใช้กิจกรรม ครูที่ปรึกษาควรคำนึงถึง

1. ความเหมาะสม สอดคล้องกับลักษณะปัญหา
2. บุคลิกลักษณะของนักเรียนแต่ละคน
3. สภาพของชั้นเรียน/โรงเรียน/ชุมชน

ข้อที่พึงตระหนักในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน

การรักษาความลับ

1. เรื่องราวข้อมูลของนักเรียนที่ต้องช่วยเหลือแก้ไข ไม่ควรนำไปเปิดเผย ยกเว้นเพื่อขอความร่วมมือในการช่วยเหลือนักเรียนกับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยไม่ระบุชื่อ-สกุลจริงของนักเรียน และการเปิดเผยควรเป็นไปในลักษณะที่ไม่ให้เกียรตินักเรียน

2. บันทึกข้อมูลการช่วยเหลือนักเรียน ควรเก็บไว้ในที่เหมาะสมและสะดวกในการเรียกใช้

3. การรายงานการช่วยเหลือนักเรียน ควรรายงานในส่วนที่เปิดเผยได้ โดยให้เกียรติและคำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนเป็นสำคัญ

การแก้ไขปัญหา

1. การช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียน ต้องพิจารณาสาเหตุของปัญหาให้ครบถ้วนและหาวิธีการช่วยเหลือให้เหมาะสมกับสาเหตุนั้น ๆ เพราะปัญหาไม่ได้เกิดจากสาเหตุเพียงแต่สาเหตุเดียว แต่อาจจะเกิดจากหลายสาเหตุที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

2. ปัญหาที่เหมือนกันของนักเรียนแต่ละคน ไม่จำเป็นต้องเกิดจากสาเหตุที่เหมือนกัน และวิธีการช่วยเหลือที่ประสบความสำเร็จกับนักเรียนคนหนึ่ง ก็อาจไม่เหมาะสมกับนักเรียน อีกคนหนึ่งเนื่องจากความแตกต่างของบุคคล ดังนั้นการช่วยเหลือนักเรียน โดยเฉพาะการแนะนำปรึกษาจึงไม่มีสูตรการช่วยเหลือสำเร็จตายตัว เพียงมีแนวทาง กระบวนการหรือทักษะการช่วยเหลือ ที่ครูแต่ละคนสามารถเรียนรู้ฝึกฝน เพื่อการนำไปใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละปัญหาในนักเรียนแต่ละคน

การส่งต่อความสำคัญ

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน โดยครูที่ปรึกษาตามกระบวนการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนนั้น อาจมีบางกรณีที่ปัญหามีความยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้นก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็วขึ้น หากปล่อยให้ปัญหานั้นเป็นบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาหรือครูคนใดคนหนึ่งเท่านั้น ความยุ่งยากของปัญหาก็อาจมีมากขึ้นหรือลุกลามกลายเป็นปัญหาใหญ่โตจนยากต่อการแก้ไข

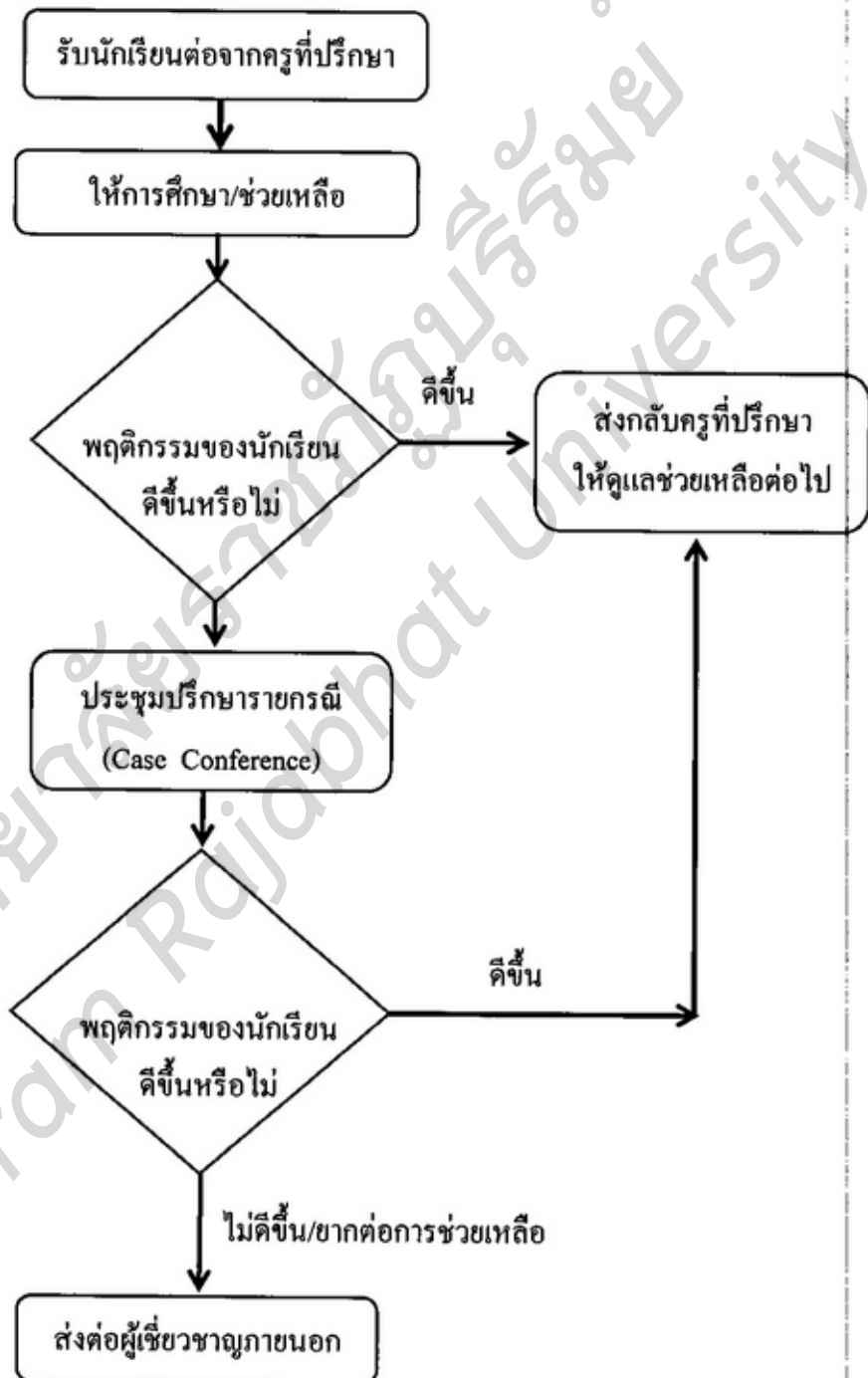
การส่งต่อแบ่งเป็น 2 แบบ คือ

1. การส่งต่อภายใน ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูที่สามารถให้การช่วยเหลือนักเรียนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหา เช่น ครูแนะแนว ครูพยาบาล ครูประจำวิชา หรือฝ่ายปกครอง เป็นต้น

2. การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก สำหรับการส่งต่อภายใน หากส่งต่อไปยังครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองจะเป็นการแก้ไข ปัญหาที่ยากต่อการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษาเช่น ปัญหาเกี่ยวกับจิตใจ ความรู้สึก พฤติกรรมที่ซับซ้อนหรือรุนแรง เป็นต้น ครูที่รับต่อต้องมีการช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ และประสานการทำงานกับผู้เกี่ยวข้องเพื่อการช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพ แต่หากเกิดกรณีที่ยากต่อ

การช่วยเหลืออีก ก็ต้องส่งต่อผู้เชี่ยวชาญนอกเช่นกัน ดังภาพประกอบ 2.2 (กรมสุขภาพจิต, 2551 : 22)

ภาพประกอบ 2.2 กระบวนการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาให้นักเรียนของครูแนะแนว/ฝ่ายปกครอง

แนวทางการพิจารณาในการส่งต่อโดยครูที่ปรึกษา

การส่งนักเรียนไปพบครูอื่น ๆ เพื่อให้การช่วยเหลือต่อไปนั้น มีแนวทางการพิจารณาในการส่งต่อสำหรับครูที่ปรึกษาดังนี้

1. นักเรียนมีพฤติกรรมคงเดิมหรือไม่ดีขึ้น หรือแย่ลง แม้ว่าครูที่ปรึกษาจะดำเนินการช่วยเหลือด้วยวิธีการใด ๆ
2. นักเรียนไม่ให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น นัดให้มาพบแล้วไม่มาตามนัดอยู่เสมอ ให้ทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือก็ไม่ยินดีร่วมกิจกรรมใด ๆ
3. ปัญหาของนักเรียนที่เป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น เกี่ยวข้องกับความรู้สึก ความซับซ้อนของสภาพจิตใจที่จำเป็นต้องให้การช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด

แนวดำเนินการส่งต่อนักเรียน (กรมสุขภาพจิต, 2551 : 23)

แนวทางการส่งต่อนักเรียน

1. ครูที่ปรึกษาประสานงานกับครูที่จะช่วยเหลือนักเรียนต่อเพื่อให้ทราบล่วงหน้า จุดประสงค์ เพื่อให้ผู้รับนักเรียนต่อได้เตรียมการในการช่วยเหลือนักเรียน
2. สรุปข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือและ วิธีการช่วยเหลือที่ผ่านมา รวมทั้งผลที่เกิดขึ้นจากการช่วยเหลือนั้นให้ผู้รับการช่วยเหลือนักเรียนทราบ โดยมีแบบบันทึกการส่งต่อหรือประสานงานขอความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง

จุดประสงค์ เพื่อให้ผู้รับการช่วยเหลือนักเรียนต่อทราบข้อมูลเบื้องต้นของนักเรียน และการดำเนินงานของครูที่ปรึกษาที่ผ่านมา ทำให้สะดวกในการวางแผน ช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

3. ครูที่ปรึกษาควรชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจถึงความจำเป็นในการส่งต่อโดยใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ ระวังมิให้นักเรียนเกิดความรู้สึกผิด กังวล หรือ โกรธ เป็นต้น แต่ให้นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีต่อการส่งต่อและยินดีไปพบครูที่จะช่วยเหลือตามแต่กรณีที่ครูที่ปรึกษาพิจารณาว่าเหมาะสม

จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียนเกิดความสบายใจยินดีรับการช่วยเหลือจากครูอื่น ๆ เช่น ครูแนะแนว ครูฝ่ายปกครอง ครูประจำวิชา เป็นต้น

4. ครูที่ปรึกษานัดแนะวัน เวลา สถานที่นัดพบกับครูที่รับช่วยเหลือนักเรียน และส่งต่อให้เรียบร้อย

จุดประสงค์ รับรู้วัน เวลาที่พบกัน

5. ติดตามผลการช่วยเหลือนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

จุดประสงค์ เพื่อทราบความก้าวหน้าในการช่วยเหลือนักเรียนและความเปลี่ยนแปลงของนักเรียน

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำเป็นต้องมีผู้รับผิดชอบดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ ตามขั้นตอนกระบวนการที่ถูกต้องอย่างมีประสิทธิภาพ จึงจะช่วยให้ นักเรียนทุกคน ได้รับการดูแลช่วยเหลือตามเจตนารมณ์ของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยได้จัดแบ่งบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2552 : 27-28) ดังนี้

คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ)

คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน เป็นประธานกรรมการ มีกรรมการตำแหน่งต่าง ๆ ได้แก่ รองผู้อำนวยการทุกฝ่าย หัวหน้าระดับ หัวหน้าแผนงาน หัวหน้างานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน และหัวหน้างานแนะแนวเป็นกรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) มีบทบาทหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริม สนับสนุนการขับเคลื่อนและผดุงรักษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. สร้างขวัญกำลังใจและพัฒนาบุคลากร
3. เป็นผู้นำในการผนึกศาน บูรณาการภารกิจ โดยรวมของสถานศึกษา
4. ประสานสัมพันธ์สร้างความเข้มแข็งให้ทีมประสาน ทีมทำ และเครือข่ายการดำเนินงานจากทุกภาคส่วน

5. นิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล

คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน)

คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) ประกอบด้วยรองผู้อำนวยการที่ผู้บริหารมอบหมาย เป็นประธานกรรมการ มีกรรมการตามตำแหน่งและหน้าที่ต่าง ๆ ได้แก่ หัวหน้าระดับทุกระดับ หัวหน้างานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หัวหน้างานอนามัย ครูพยาบาล และหัวหน้างานแนะแนวเป็นกรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) มีบทบาทหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ปฏิบัติงานในฐานะบุคลากรหลักในการดำเนินงานระบบดูแลการช่วยเหลือนักเรียน
2. ประสานงานระหว่างคณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) และคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. จัดทำเครื่องมือสื่ออุปกรณ์ที่จำเป็นในการพัฒนาดำเนินงานและรับผิดชอบในการชี้แจง สร้างความรู้ ความเข้าใจ แก่ผู้ปฏิบัติงาน

4. จัดการประชุมคณะกรรมการทุกฝ่ายอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ เพื่อแสวงหาแนวทางในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

5. สร้างผลการดำเนินงานและดำเนินการอื่นใดเพื่อให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

คณะกรรมการดำเนินการ (ทีมทำ)

คณะกรรมการดำเนินการ (ทีมทำ) ประกอบด้วย หัวหน้าระดับชั้นเป็นประธาน กรรมการ มีกรรมการตามตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ ได้แก่ รองหัวหน้าระดับครูที่ปรึกษา ครูผู้สอน และครูแนะแนวเป็นกรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการดำเนินการ (ทีมทำ) มีบทบาทหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. ประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องและดำเนินการประชุมชี้แจง
2. บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานประเมินผลและจัดทำรายงานตามระดับชั้น
3. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของครูที่ปรึกษาและนักเรียน เพื่อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. ประชุมคณะกรรมการอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ
5. ดำเนินการดูแลให้ความช่วยเหลือนักเรียน ตามขั้นตอนและกระบวนการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

บทบาทหน้าที่ของบุคลากรในคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 30-34) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของบุคลากรในคณะกรรมการดำเนินงาน ดังนี้

1. หัวหน้าระดับ/รองหัวหน้าระดับ
  - 1.1 ติดตาม กำกับดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา
  - 1.2 ประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
  - 1.3 จัดประชุมครูในระดับเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
  - 1.4 จัดประชุมกลุ่มเพื่อนเพื่อปรึกษาปัญหากรณี (Case Conference)
  - 1.5 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและจัดทำรายงาน ประเมินผลระดับ ส่งผู้บริหาร โดยผ่านทีมประสาน

2. ครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น

2.1 คำเนิการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามแนวทางที่กำหนด ดังนี้

2.1.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยการรวบรวมข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคล จัดทำข้อมูลให้เป็นระบบและเป็นปัจจุบัน

2.1.2 การคัดกรองนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลจำแนกจัดกลุ่มผู้เรียน เช่น กลุ่มเด็ก มีความสามารถพิเศษ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหาต้องการความช่วยเหลือ โดยเร่งด่วน

2.1.3 การส่งเสริมการพัฒนานักเรียน โดยการจัดกิจกรรม โครงการ โครงการส่งเสริมพัฒนาตนเอง รักและเห็นคุณค่าในตนเอง มีทักษะในการดำรงชีวิต

2.1.4 การป้องกันและแก้ไขปัญหา ดูแลช่วยเหลือให้คำปรึกษาในกรณีที่ปัญหาไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม

2.1.5 การส่งต่อ กรณีปัญหาของนักเรียนซับซ้อน ให้ส่งต่อไปยังครูแนะแนว ฝ่ายปกครอง หรือผู้มีทักษะความสามารถตรงกับลักษณะปัญหา

2.2 พัฒนาตนเองด้านองค์ความรู้ทางจิตวิทยาการแนะแนวและคำปรึกษา

2.3 ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหากรณี

2.4 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและประเมินผล รายงานส่งหัวหน้าระดับ

3. ครูแนะแนว

3.1 นิเทศ (Supervising) สนับสนุนและเป็นแกนหลักแก่ครูที่ปรึกษาและผู้เกี่ยวข้องทุกคนในการให้ความรู้ เทคนิค วิธีการ และกระบวนการตามหลักจิตวิทยาและการแนะแนวเพื่อใช้ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในประเด็นสำคัญต่อไปนี้

3.2 เทคนิค วิธีการ และเครื่องมือ เพื่อการรู้จักและเข้าใจผู้เรียน รวมทั้งการคัดกรองจัดกลุ่มผู้เรียน การให้คำปรึกษาเบื้องต้น เช่น การใช้ระเบียบสนทนา แบบทดสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์

3.3 เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมโฮมรูม การประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน และกิจกรรมสำหรับผู้เรียนทุกกลุ่มคัดกรอง

3.4 ให้ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับธรรมชาติและลักษณะของผู้เรียนกลุ่มพิเศษประเภทต่าง ๆ เสนอแนะแนวทางในการดูแลช่วยเหลือส่งเสริมและการพัฒนาผู้เรียน

3.5 ให้คำปรึกษา (Counseling) แก่ผู้เรียน (ในกรณีที่ครูที่ปรึกษาไม่สามารถแก้ไขหรือยากต่อการช่วยเหลือ) ผู้ปกครองและผู้ขอรับบริการทั่วไป

3.6 ประสาน (Co-ordinating) กับผู้เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานที่ เป็นระบบเครือข่าย ในการดำเนินงานแนะแนวและการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.7 การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในคาบแนะแนว

3.8 ให้บริการต่าง ๆ หรือจัดทำโครงการ กิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ให้กับนักเรียน ซึ่งเป็นการสนับสนุนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.9 ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาหารือ

3.10 ในกรณีที่นักเรียนมีปัญหาขอความช่วยเหลือของครูแนะแนว ให้ส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอกและติดตามผลการช่วยเหลือ

4. ครูผู้สอนประจำวิชาและครูที่เกี่ยวข้อง

4.1 การศึกษาข้อมูลของผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อรู้จักและเข้าใจผู้เรียนอย่างแท้จริง

4.2 ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนแก่ครูที่ปรึกษา และให้ความร่วมมือกับครูที่ปรึกษาและผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4.3 ให้ข้อมูลการรู้จักและเข้าใจผู้เรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและบริการต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

4.4 ให้คำปรึกษาเบื้องต้นในรายวิชาที่สอน ในด้านการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพทักษะการดำรงชีวิต และบุคลิกภาพที่พึงประสงค์

4.5 พัฒนาตนเองด้านองค์ความรู้ทางจิตวิทยาและการแนะแนวและนำมาบูรณาการในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

4.6 ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาหารือรายกรณี ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4.7 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน สรุปผล และรายงานส่งหัวหน้าระดับ

5. ผู้แทนนักเรียน

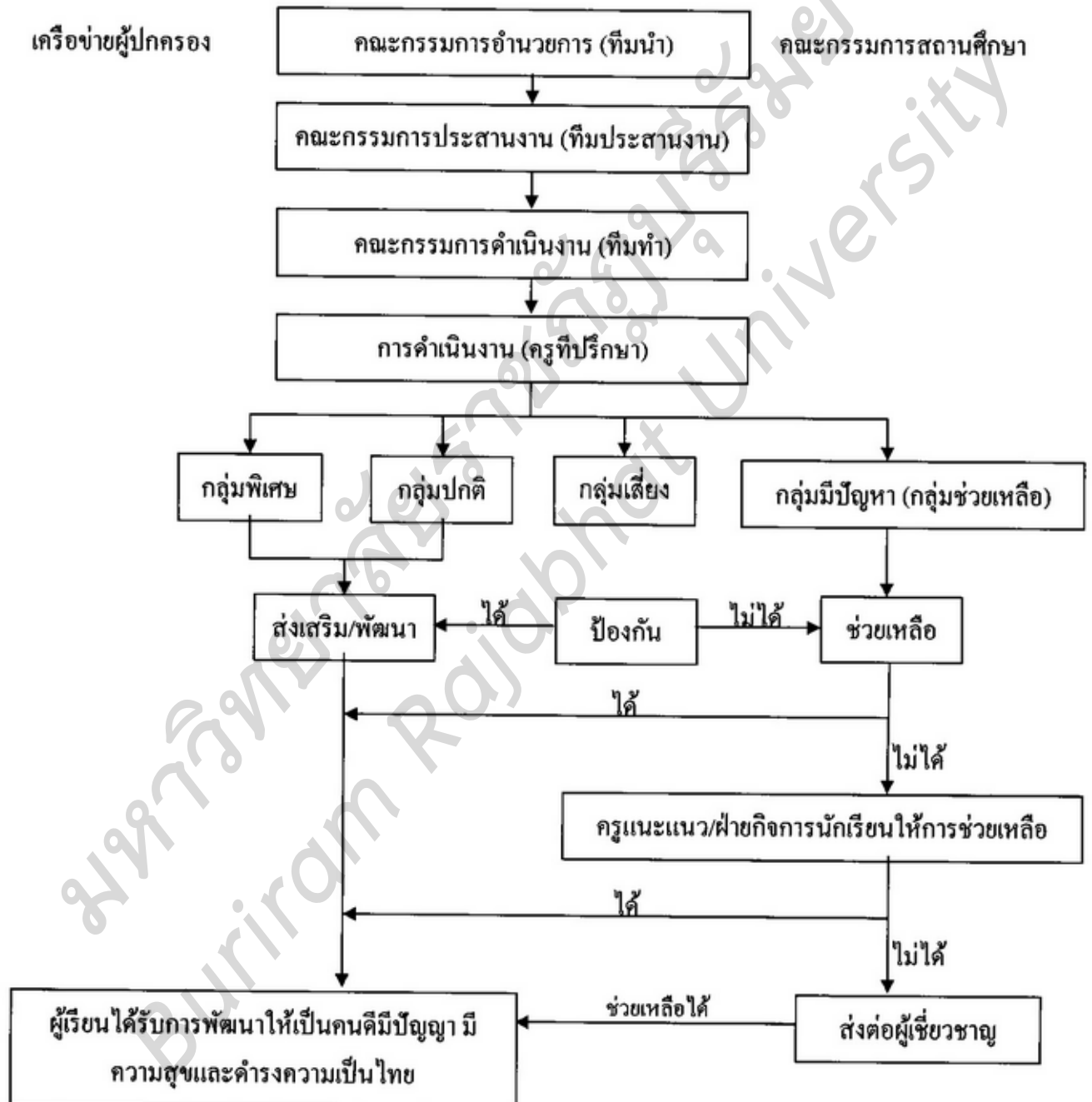
5.1 เรียนรู้ ทำความเข้าใจกรอบแนวคิดของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

5.2 ประสานงานในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นของเพื่อนนักเรียน

5.3 มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม

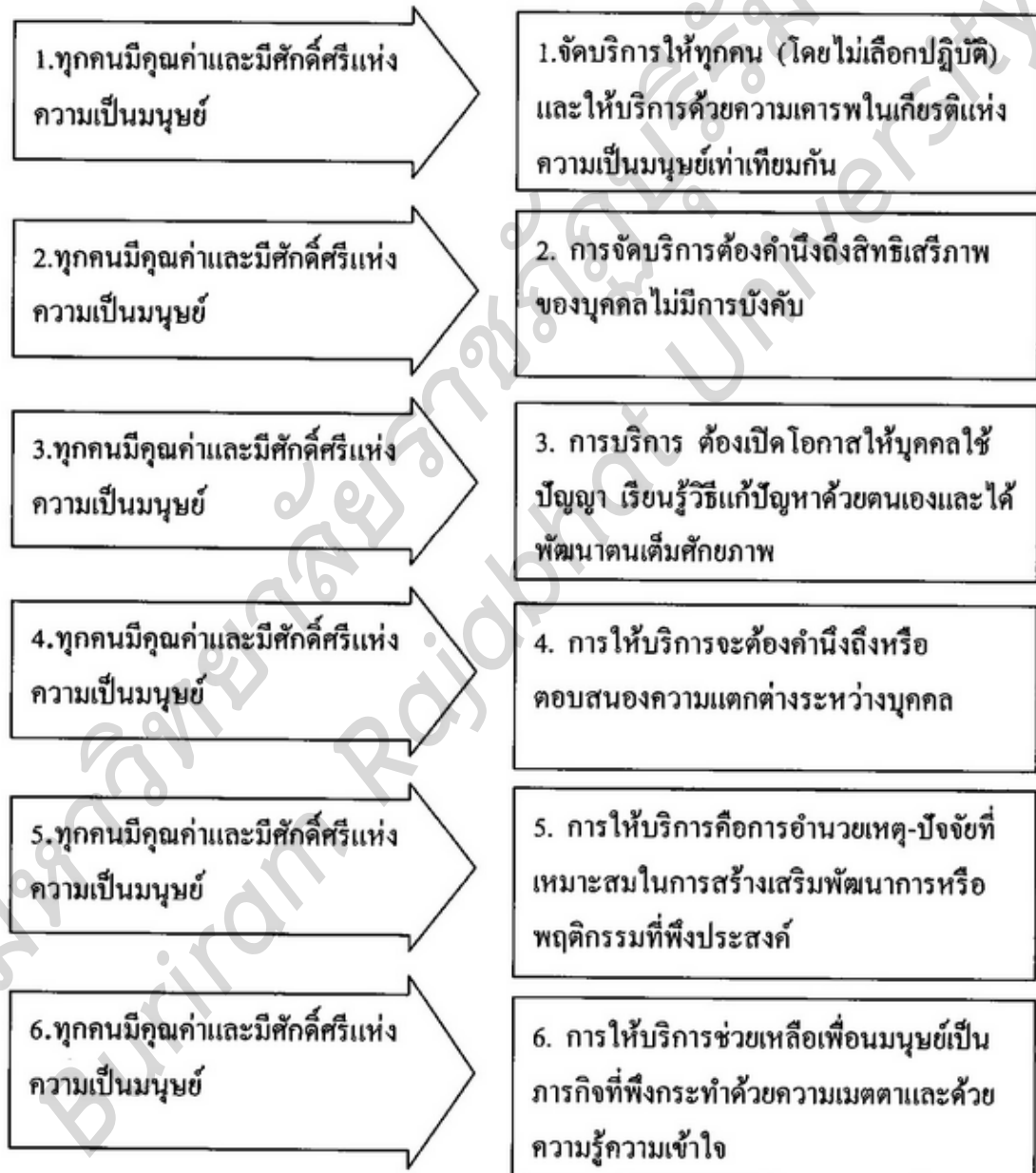
5.4 เป็นแกนนำในการดูแลช่วยเหลือเพื่อนนักเรียนให้ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้และการเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิตอย่างเต็มตามศักยภาพ

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบไปด้วย
 ทีมนำ ทีมประสาน และทีมทำ ดังภาพประกอบ 3 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
 2552 : 35)

ภาพประกอบ 2.3 โครงสร้างระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ปรัชญาและหลักการในการทำงานของครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักเรียน
 ปรัชญา (ความเชื่อตามหลักจิตวิทยาและประชาธิปไตย) หลักการ (สิ่งที่ควรยึดถือในการปฏิบัติ)
 ดังภาพประกอบ 2.4 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2552 : 36)

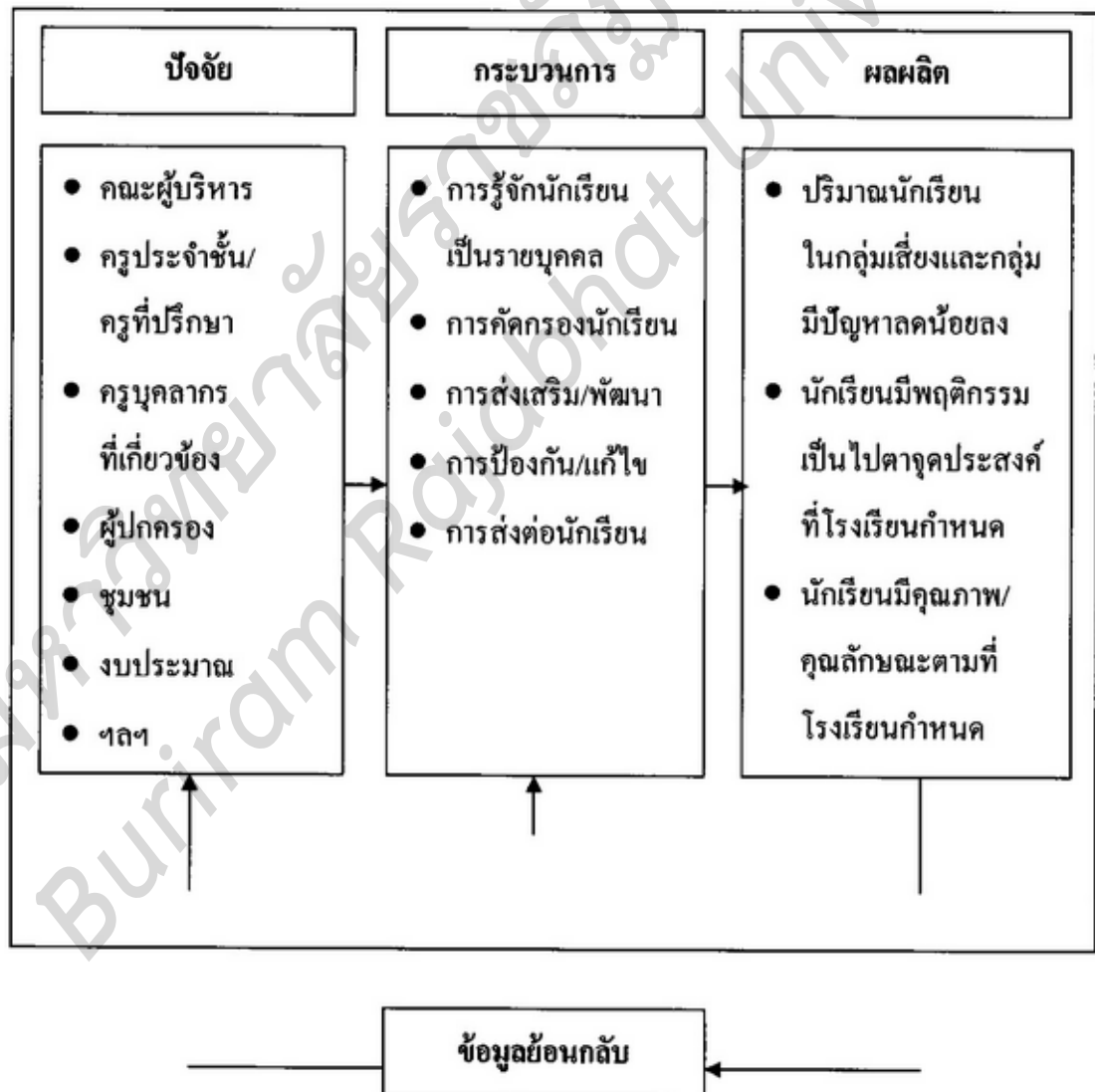
ภาพประกอบ 2.4 ปรัชญาและหลักการในการทำงานของครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักเรียน

การพัฒนาความเข้มแข็งให้แก่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

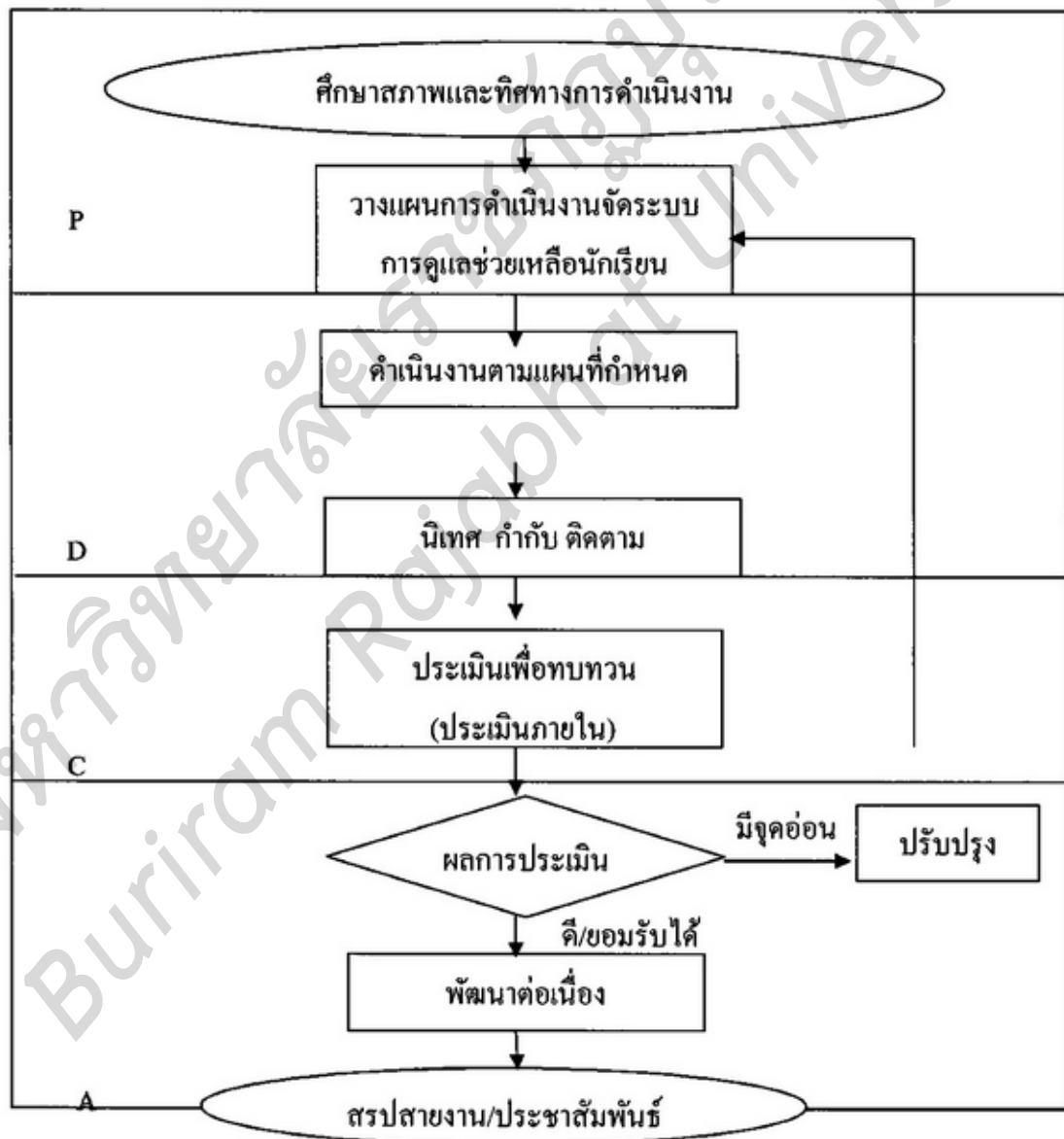
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 39-47) ได้กล่าวถึงการพัฒนาความเข้มแข็งให้แก่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ดังนี้

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จัดทำขึ้นตามแนวคิดการบริหารเชิงระบบที่มีโครงสร้างสำคัญ 3 องค์ประกอบ คือ ปัจจัย (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) โดยแต่ละองค์ประกอบจะมีรายละเอียดและมีปฏิสัมพันธ์กัน สามารถให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงและพัฒนาระบบให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังภาพประกอบ 2.5 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2552 : 40)

ภาพประกอบ 2.5 ระบบและโครงสร้างของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการปฏิบัติหน้าที่ ตามกระบวนการที่กำหนด โดยมีครูหรือบุคลากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ครูประจำวิชา ครูอนามัย ครูแนะแนว ฯลฯ ร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีคณะผู้บริหารโรงเรียนให้การสนับสนุน และถืออำนาจให้การปฏิบัติหน้าที่ของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา แลครู/บุคลากรที่เกี่ยวข้องดำเนิน ไปได้อย่างราบรื่น มีประสิทธิภาพได้ตามมาตรฐาน ในการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนของโรงเรียนที่ใช้วงจรเดมมิ่ง (PDCA) ดังภาพประกอบ 2.6 (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2552 : 42)

ภาพประกอบ 2.6 ขั้นตอนการพัฒนาและขับเคลื่อนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

แนวทางทางการพัฒนาและขับเคลื่อนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2552 : 39-47)

การพัฒนาขับเคลื่อนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ศึกษาสภาพและทิศทาง

แนวทางการดำเนินงาน

1. ศึกษาและทำความเข้าใจในนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2. ศึกษาสภาพและวิเคราะห์สภาพปัญหา และศักยภาพของสถานศึกษาในการจัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. ศึกษาและวิเคราะห์บริบทของชุมชน

วางแผนการดำเนินงานจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

แนวทางการดำเนินงาน

1. สร้างทีมงานและสร้างความตระหนักเจตคติที่ดีในการทำงานแก่ทีมงาน

2. กำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. กำหนดมาตรฐานการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4. จัดทำแผน/ปฏิทินปฏิบัติงานตลอดปีการศึกษาให้ครอบคลุมทั้งดำเนินการบริหารจัดการระบบ ฯ และสร้างกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาทั้ง 5 กระบวนการ คือ

4.1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

4.2. การคัดกรอง

4.3. การส่งเสริม/พัฒนานักเรียน

4.4. การป้องกัน/แก้ไขปัญหานักเรียน

4.5. การส่งต่อนักเรียน

5. จัดทำสื่อ/นวัตกรรม สนับสนุนการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดำเนินการตามแผนที่กำหนด

แนวทางการดำเนินงาน

ดำเนินงานตามแผนการที่จัดทำขึ้นให้ครอบคลุมกิจกรรมต่อไปนี้

1. พัฒนานุเคราะห์ให้มีเจตคติ ความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการดำเนินงานตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2. สนับสนุนให้ครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ครอบคลุมทั้ง 5 กระบวนการ

3. พลิตหรือจัดหาสื่อ/นวัตกรรมให้การสนับสนุนการดำเนินงานของครูที่ปรึกษาและ
บุคลากรที่เกี่ยวข้อง

นิเทศ กำกับ ติดตาม

แนวทางการดำเนินงาน

ดำเนินการนิเทศ กำกับและติดตามการดำเนินงานตามระยะเวลาที่เหมาะสมและ
ครอบคลุมกิจกรรมต่อไปนี้

1. ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และประสานความร่วมมือในการดูแล
ช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
2. นำเสนอข้อมูล ความรู้ หรือเทคนิควิธีที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. ติดตามผลการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้นที่ปรึกษาและ
บุคลากรที่เกี่ยวข้อง

ประเมินทบทวน (ประเมินภายใน)

แนวทางการดำเนินงาน

1. จัดประเมินการดำเนินงานตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น/
ครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีการที่หลากหลายอย่างน้อยปีละครั้ง
2. เน้นการประเมินเพื่อพัฒนาไม่ใช่การจับผิดตัวบุคคล
3. ประเมินด้วยบรรยากาศแบบกัลยาณมิตร
4. นำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงส่วนที่เป็นจุดอ่อนและพัฒนาในส่วนที่ดี
เป็นที่ยอมรับให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นเพื่อให้มีความเข้มแข็งตลอดไป

สรุปรายงาน/ประชาสัมพันธ์

แนวทางการดำเนินงาน

จัดทำหลักฐานการสรุปรายงานประชาสัมพันธ์ที่ครอบคลุมประเด็นต่อไปนี้

1. จุดประสงค์
2. เป้าหมาย
3. วิธีดำเนินการ
4. ผลการดำเนินงาน
5. ปัญหาอุปสรรค

6. ข้อเสนอแนะ/แนวทางการพัฒนา

การรายงาน เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์

1. ผลงานดีเด่น Best Practice
2. ครู/บุคลากรดีเด่น
3. นักเรียนที่มีส่วนร่วม /YC ดีเด่น
4. ผู้ปกครอง/ชุมชนที่ให้ความร่วมมือสนับสนุนดีเด่น

สรุปได้ว่า การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น เป็นกระบวนการบริหาร การดำเนินงานที่เป็นระบบ มีขั้นตอน วิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน ซึ่งมีปัจจัยต่าง ๆ ที่มีส่วน สำคัญในการสนับสนุนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ ร่วมมือ ร่วมประสาน โดยเฉพาะครูที่ปรึกษาหรือครูประจำชั้นเป็นผู้ที่มีความสำคัญและเป็นบุคลากรหลัก ในการปฏิบัติงาน ซึ่งหากดำเนินการอย่างมีขั้นตอน มีระบบตามกระบวนการ ย่อมทำให้นักเรียน ได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงทันเวลา และตรงตามสภาพปัญหา ดังนั้นถึงเวลาแล้วที่ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง และครูต้องให้ความรัก ความอบอุ่นและสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน และในขณะเดียวกัน โรงเรียนก็ ควรจะมีบทบาทมากขึ้นกว่าการสอนเฉพาะเรื่องวิชาการเพียงอย่างเดียว โรงเรียนควรมีส่วนใน การสร้างความรู้ สร้างทักษะในการดำเนินชีวิตและความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม อย่างมีความสุข เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมและประเทศชาติต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

จากการศึกษา สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนใน โรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 32 จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้ศึกษาคำงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้

นฤมล จามรี (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อ การแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า การสร้างความรู้ความเข้าใจในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนใน โรงเรียนเมือง เชียงราย ได้จัดประชุมชี้แจงการดำเนินงาน ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมาก การประชุมปฏิบัติการการจัดทำแนวทางและ การดำเนินงานพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ระดม ความคิดเห็นในการหาแนวทางการดำเนินงานและสามารถกำหนดวิธีการดำเนินงาน และ แนวปฏิบัติในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนใน โรงเรียนเมืองเชียงราย สามารถ

นำไปประกอบกับคู่มือการดำเนินงาน โครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนใน โรงเรียนได้อย่าง ถูกต้อง

เรื่องยศ อุดรศาสตร์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาการดำเนินงานระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาใน โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า 1. สภาพ ปัจจุบันในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาโดยภาพรวมทุกด้านอยู่ ในระดับมาก เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการป้องกันและ การแก้ไขปัญหา ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งต่อ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2. ปัญหาในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา โดยภาพรวมทุกด้าน อยู่ในระดับน้อย เรียงจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการป้องกันและการแก้ไขปัญหา ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการส่งต่อ ด้านการคัดกรอง นักเรียน 3. ความต้องการในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาโดย ภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่การรู้จักนักเรียนเป็น รายบุคคล ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการส่งต่อ

จารุวรรณ รัตนมาลี (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและการดำเนินการงานระบบดูแล ช่วยช่วยเหลือนักเรียนของข้าราชการครูใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ผลการศึกษาพบว่า สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของข้าราชการครูใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์เขต 3 เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการคัดกรอง รองลงมาคือด้าน การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการส่งเสริมนักเรียน และ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของข้าราชการ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางทุก ด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียน เป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน และด้านการส่ง ต่อนักเรียน

ชาติรี ช่วยสุข (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนและเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูใน โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจังหวัด อุบลราชธานี ที่มีต่อสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำแนกตามตำแหน่งและ ขนาดของโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ ผู้บริหารและครูใน โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 504 คน จำแนกเป็นผู้บริหาร 168 คน ครู 336 คน จาก 41 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ

ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ของผู้บริหารและครูมีการปฏิบัติในระดับมาก การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครู ต่อสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า ผู้บริหารและครู มีความคิดเห็นต่อ สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผู้บริหารและครูที่อยู่ในโรงเรียนต่างกัน มีความเห็นต่อสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเห็นว่า โรงเรียนขนาดเล็กมีการปฏิบัติ มากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่

ประทุม ลาภาอุทัย (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อ การดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ปกครองมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนอยู่ในระดับมาก 2 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านการส่งต่อนักเรียน รongลงมาได้แก่ ด้านการ ป้องกันและแก้ไขปัญหา การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการดำเนินงานในระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการส่งเสริมนักเรียน และด้านการป้องกันแก้ไขปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

สมพร ไชยแสง (2548 : บทคัดย่อ ; อ้างถึงใน วีรพงษ์ เจริญไชย. 2552 : 48) ได้ทำ การวิจัยเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลขเขต 1 พบว่า การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนใน สถานศึกษาอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยที่มีค่ามาก 3 อันดับแรก คือ การส่งเสริม และพัฒนานักเรียน รongลงมา ได้แก่ การป้องกันช่วยเหลือแก้ไข และการคัดกรองนักเรียน ตามลำดับส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การส่งต่อนักเรียน ข้าราชการครูและบุคลากรทาง การศึกษาที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน มีการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน ที่ระดับ .05 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่อยู่ใน สถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวมและ รายด้านไม่แตกต่างกัน ที่ระดับ .05

ศิริรัตน์ นิ่มมา (2548 : 109-110) ได้ศึกษาการประเมินโครงการระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนในโรงเรียนไพศาลพิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ผลการศึกษา พบว่าการบริหารจัดการและการดำเนินงานอยู่ในระดับดี ผู้บริหารโรงเรียนทุกฝ่ายควรตระหนักถึง

ความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และให้การสนับสนุนในการดำเนินงาน หรือร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ ครูที่ปรึกษามีความรัก เอื้ออาทร เอาใจใส่ดูแลนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ มีมนุษยสัมพันธ์และมีสุขภาพจิตที่ดี พร้อมทั้งจะแนะนำและร่วมกันแก้ปัญหาของนักเรียน

สุทธิศา ภักดีบุญ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การวิจัยพหุเทศกรณีศึกษาของระบบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการวางแผนการดำเนินงาน มีการรับทราบนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการและกำหนดโครงสร้างและกำหนดโครงสร้างการทำงานที่เป็นระบบ การดำเนินการตามแผนมีการวิเคราะห์ปัญหาและความพร้อมของโรงเรียน การให้ความรู้แก่บุคลากร โดยการประชุมอบรม สัมมนา การคัดเลือกกิจกรรมในโครงการดำเนินการ โดยการประชุมบุคลากร และกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมี 5 ขั้นตอน คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้ระเบียบสะสม การเยี่ยมบ้าน การคัดกรองนักเรียนแบ่งออกเป็น กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา การส่งเสริมและการพัฒนาโดยการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามารถของนักเรียนได้แก่ กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดประชุมผู้ปกครอง และกิจกรรมที่แต่ละโรงเรียนจัดการป้องกันช่วยเหลือแก้ไขได้แก่ การให้คำปรึกษาเบื้องต้น กิจกรรมซ่อมเสริม กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน การติดตามดูแลช่วยเหลือ การส่งต่อมี 2 ลักษณะ ได้แก่ การส่งต่อภายในโรงเรียนการส่งต่อไปยังหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยเหลือนักเรียนต่อไป ปัจจัยสนับสนุนร่วมในการดำเนินงานประกอบด้วย การสนับสนุนจากบุคลากรฝ่ายบริหาร ความร่วมมือและความเสียสละของครูอาจารย์ ความร่วมมือจากผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคร่วมในการดำเนินงาน ประกอบด้วยภาระงานที่เพิ่มขึ้นของครูอาจารย์ นักเรียนขาดความร่วมมือและความตระหนักถึงความสำคัญในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน แนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานร่วมกัน คือ การสร้างความตระหนักให้อาจารย์ที่ปรึกษาเห็นความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและมีทัศนคติเชิงบวกในการดำเนินงาน

จรรโลง ธนภัญญา (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ดเขต 2 พบว่า โดยรวมมีระดับของผลที่เกิดจากการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายมาตรฐาน พบว่า ทุกด้านมีผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ชยานนท์ มูลพิมพ์ (2550 : 100-102) ได้ศึกษาระดับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 ผลการศึกษาพบว่า

สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลมีการดำเนินงานมากที่สุด รองลงมาคือ การส่งเสริมนักเรียน การคัดกรองนักเรียน การป้องกันและการแก้ไขปัญหา นักเรียน ตามลำดับ แสดงว่าผู้บริหารและครูเห็นความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งเป็นไปตามสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีนโยบายให้โรงเรียนในสังกัดทุกแห่งจัดให้มีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สมศักดิ์ วรรณศิริ (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบผลการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งโดยรวมและรายด้านกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้แทนผู้ปกครองนักเรียนจากโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก รายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการป้องกันและการแก้ปัญหา ด้านการส่งเสริมนักเรียน และการส่งต่อผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็น จำแนกตามสถานภาพ พบว่า โดยรวมผู้บริหารโรงเรียนกับครูผู้สอนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน แต่ครูผู้สอนกับผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน และผู้บริหารโรงเรียนกับผู้แทนผู้ปกครองนักเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเรียนรู้นักเรียนเป็นรายบุคคล โดยผู้บริหารกับครูผู้สอนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน แต่ครูผู้สอนกับผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน และผู้บริหารโรงเรียนกับผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน มีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านการคัดกรองนักเรียน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รุจิราภรณ์ คำศิลา (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพปัญหาและการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการคัดกรองนักเรียนมีปัญหามากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการส่งต่อนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียน และด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ตามลำดับ

วีรพงษ์ เจริญไชย (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา สภาพและปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาศกนครเขต 2 ผลการศึกษาพบว่า สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยรวมพบว่า สภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยรวมพบว่า สภาพการดำเนินงานอยู่ใน

ระดับน้อย สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีเพศและภาระการสอน มีความคิดเห็นโดยภาพรวมและรายด้านกับสภาพการช่วยเหลือนักเรียนไม่ต่างกัน สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนครเขต 2 ของผู้บริหารและครู ที่มีประสบการณ์แตกต่างกัน มีความคิดเห็นและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนครเขต 2 ของผู้บริหารและครูที่มีเพศและภาระการสอนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนครเขต 2 ของผู้บริหารและครู ที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน แนวทางการพัฒนาสภาพและปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนคือ ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ด้านการส่งต่อนักเรียน

สุเทพ พรหมรักษา (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา สภาพและปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 9 ผลการศึกษาพบว่า สภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของพนักงานครูเทศบาลในโรงเรียนสังกัดกลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 9 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงค่าเฉลี่ยไปหาสูง คือ ขั้นเตรียมการและวางแผนดำเนินงาน ขั้นปฏิบัติตามแผน ขั้นกำกับติดตามประเมินและรายงานตามลำดับ และการเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของพนักงานเทศบาลในสังกัดกลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 9 จำแนกตามขนาดโรงเรียนโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ที่ระดับ .05

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องภายในประเทศ สรุปได้ว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการที่ทำให้ครูสามารถดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนมากขึ้น ทำให้ครูรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล สามารถคัดกรอง ส่งเสริม ป้องกัน แก้ไขปัญหาล่วงหน้า จึงทำให้ครูเข้าถึงสาเหตุของปัญหานักเรียนเป็นรายบุคคล ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการป้องกัน แก้ไขปัญหาทำให้สามารถดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้เป็นระบบและทันเวลา ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นกระบวนการที่ทำให้ครูสามารถส่งเสริมให้นักเรียน ได้พัฒนาตนตามอัธยาศัย ซึ่งจะส่งผลดีต่อนักเรียน โรงเรียน ครอบครัว สังคมและประเทศชาติต่อไป

งานวิจัยต่างประเทศ

เอนไซโซ (Enciso. 2000 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการตระหนักถึงระเบียบวินัย (พฤติกรรม) ของนักเรียนตามทัศนคติผู้บริหาร ครู และ นักเรียน จากผลการศึกษาพบว่าครูและนักเรียนมีความเห็นว่า ระเบียบวินัยมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เหมาะสม ส่วนผู้บริหารให้ความเห็นว่าครู คือ ตัวจักรสำคัญในการดำเนินนโยบายด้านวินัยนักเรียนให้สำเร็จและขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของครูในการจัดการเรียนการสอน ส่วนนักเรียนนั้นเชื่อว่าผู้ปกครองมีส่วนสำคัญที่สุดในการดูแลบุตรหลานด้านระเบียบวินัย

มาร์ติน (Martin. 2001 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยและค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างตัวอย่างพฤติกรรมกลุ่มส่งเสริมการยับยั้งหรือสกัดกั้นพฤติกรรม และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 9-13 ปี ในโรงเรียนพบความแตกต่างระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองที่ไม่ได้ใช้โครงสร้างเฉพาะในช่วงเกรด 6 ซึ่งเป็นช่วงปีของการดำเนินการใช้โครงสร้างนี้กลุ่มประชากรคือกลุ่มนักเรียนชายหญิงเกรด 7-8 พบว่าค่ามัธยฐานไม่ต่างกันแสดงว่าโครงสร้างมีความสัมพันธ์น้อยมากต่อการเปลี่ยนแปลงการให้คำปรึกษาแก่นักเรียน อย่างไรก็ตามพบว่า มีความถี่ของข้อมูลนักเรียนที่ไม่ได้ร่วมทดสอบมาแล้วในเกรด 6 ซึ่งแนวโน้มนี้พิสูจน์ได้ทั้งในเด็กชายและเด็กหญิง

แซนเดอร์ส (Sanders. 2011 : บทคัดย่อ) ได้สำรวจความสัมพันธ์ระหว่างสภาพการควบคุมการรายงานพฤติกรรมตนเองและการให้ความช่วยเหลือด้านพฤติกรรมกรณีวินัยของนักเรียนที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมนั้นจัดอยู่ในภาวะเสี่ยง จำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือ และอาจถูกพักการเรียนเมื่อศึกษาหลาย ๆ ครั้ง พบว่า นักเรียนที่เคยถูกทำทัณฑ์บนมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมในเชิงลบ ดังนั้นครูที่ปรึกษาต้องจัดโปรแกรมให้คำปรึกษาแลคัดกรองนักเรียนว่าใครจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงและมีปัญหา โดยครูที่ปรึกษาต้องมีกลุ่มเป้าหมายเพื่อหาทางป้องกันที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังพบว่าเพศชายควรได้รับความช่วยเหลือด้านพฤติกรรมมากกว่าเพศหญิง โดยมี ความประพฤตินี้ไม่เหมาะสมเพิ่มขึ้น ซึ่งสัมพันธ์กับโอกาสที่จะถูกทำทัณฑ์บนเพิ่มขึ้นและนักเรียนที่มีอายุมากจะสัมพันธ์กับสภาพการควบคุมภายนอก

กู๊ดแมน และคณะ (Goodman et al. 2003 : 11178-A) ได้ศึกษาการใช้แบบคัดกรองนักเรียนเป็นรายบุคคล (SDQ) เพื่อคัดกรองนักเรียนที่มีความผิดปกติทางจิตใจเยาวชนในชุมชนที่รวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากผู้ปกครอง ครู เพื่อเยาวชน พบว่า ทุกกลุ่มให้ความเห็นว่าเป็นความผิดปกติทางจิตใจที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคล และเป็นความแปรปรวนทางอารมณ์ของบุคคล โดยมีเหตุมาจากพฤติกรรมส่วนบุคคล พฤติกรรมอยู่ไม่สุข/ไม่อยู่นิ่ง พวกซึมเศร้าและพวกที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์อื่น ๆ ความกลัวสิ่งของหรือสัตว์ เฉพาะบุคคลที่ถูกทอดทิ้งในวัยเด็ก

และพฤติกรรมกรกินไม่เหมาะสม ทำให้การคัดกรองเยาวชนที่มีความผิดปกติทางจิตใจมีความแม่นยำและแก้ปัญหาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมมากกว่าการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเพียงครูและเพื่อนเยาวชน

เอลซา (Elsa. 2004 ; อ้างถึงใน ชารา ประทีปรัตน์. 2551 : 42) ได้ศึกษาการสำรวจผลกระทบของการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยการให้คำปรึกษาในชั้นเรียนแบบเน้นทักษะด้านการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา รูปแบบการวิจัยเป็นแบบกึ่งการทดลอง กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 67 คนและครู 4 คน โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลองจะได้รับการอบรมในโปรแกรมให้คำปรึกษาแบบเน้นทักษะการแก้ปัญหาสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง เป็นเวลา 11 สัปดาห์ ในขณะที่กลุ่มควบคุมจะไม่ได้รับการอบรม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับคำปรึกษาแบบเน้นทักษะด้านการแก้ปัญหาส่งผลทางบวกต่อการเรียนและการจัดโปรแกรมด้านการดูแลช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่นักเรียนอย่างเหมาะสมตามระดับอายุ จะมีผลช่วยให้กระบวนการตัดสินใจ กระบวนการบริหารจัดการและกระบวนการเรียนรู้ดีขึ้น ทำให้ชั้นเรียนสามารถใช้ทักษะแก้ปัญหาในด้านบวก

เวทท์ (Vette. 2004 ; อ้างถึงใน ชารา ประทีปรัตน์. 2551 : 42) ได้สำรวจทัศนคติของครูวิชาการเกี่ยวกับนักเรียนที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง และประสิทธิภาพด้านการยอมรับตนเอง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในขณะทำงานเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จุดประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ คือ เพื่อทำการสำรวจทัศนคติครูวิชาการ ในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาและประสิทธิภาพด้านการยอมรับตนเองของนักเรียนที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อการดูแลนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจเป็นแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างคือ ครูวิชาการในสถานศึกษาที่เปิดสอนระดับประถมศึกษา ตอนใต้ของแคลิฟอร์เนีย ผลการวิจัยพบว่า ครูวิชาการมีทัศนคติในด้านบวกต่อกระบวนการบริหารงานของคณะทำงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมองว่าตนเองมีศักยภาพในการทำงานและมีความพร้อมที่จะจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงมากขึ้น นอกจากนี้ครูวิชาการส่วนใหญ่ มีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียนในกลุ่มเสี่ยง และมีความเต็มใจที่จะปรับปรุงสภาพแวดล้อมและการจัดการเรียนการสอนเพื่อจะช่วยให้นักเรียนเหล่านั้นดีขึ้น

อัลเทีย (Altia. 2004 ; อ้างถึงใน พรหมิ เรณูหอม. 2552 : 55) ได้ศึกษาการประเมินผลการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยการให้คำปรึกษาแบบเน้นความเข้าใจสำหรับโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อสำรวจทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยการให้คำปรึกษาแบบเน้นความเข้าใจ ซึ่งได้รับการเรียกร้องจากกลุ่มผู้บริหาร

โรงเรียน เพื่อสังเกตว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างสภาพการดำเนินงานด้านการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนใน โรงเรียน แบบที่เป็นจริงในปัจจุบันกับแบบที่ความคาดหวัง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างประเทศ สรุปได้ว่า สภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงทำให้มีผลกระทบต่อปัญหา เศรษฐกิจสังคม ทำให้เกิดปัญหาต่อเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนถูกทอดทิ้ง ขาดการดูแลเอาใจใส่ เด็กและเยาวชนประสบปัญหา ทำให้มีปัญหาในการดำเนินชีวิตและไม่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข ดังนั้นการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงมีความสำคัญมาก สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษาเขต 32 บุรีรัมย์ จึงเป็นตัวชี้วัดและเป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาและสังคม และพัฒนาให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพอย่างรอบด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีคุณธรรมจริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมคาดหวังให้ชีวิตของเยาวชนเติบโตงดงามเป็นบุคคลที่มีค่าทางสังคมต่อไป